

Komentari Hrvatskog Telekom d.d. na prijedlog odluke u postupku analize tržišta započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji

Zagreb, 25. ožujka 2013. godine

U okviru javne rasprave koju je Hrvatska agencija za poštu i elektroničke komunikacije (dalje u tekstu: HAKOM) otvorila dana 15. veljače 2013. godine u vezi prijedloga Odluke u postupku analize tržišta započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji (dalje u tekstu: Prijedlog Odluke), te Prijedloga analize tržišta započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji (dalje u tekstu: Prijedlog analize tržišta) Hrvatski Telekom d.d. (dalje u tekstu: HT) ovim putem dostavlja svoje komentare na objavljeni tekst Prijedloga odluke i Prijedloga analize tržišta:

1. Obveza nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva - poglavlje 8.4. Prijedloga analize tržišta

a) Definicija troškovnog računovodstva

HAKOM na stranici 62. Poglavlja 8.4. Prijedloga analize tržišta navodi se kako se troškovno računovodstvo odnosi na skup pravila i procedura koji osiguravaju raspodjelu troškova, prihoda, imovine, obveza i kapitala na pojedine aktivnosti i usluge, posebno uzimajući u obzir direktne i indirektne troškove. Nadalje HAKOM, sukladno članku 62. stavku 4. Zakona o elektroničkim komunikacijama (Narodne novine 73/08, 90/11, 133/12; dalje u tekstu: ZEK) navodi da operator, kojem je određena obveza troškovne usmjerenosti cijena, snosi teret dokazivanja da cijene njegovih usluga proizlaze iz troškova, uključujući razumnu stopu povrata ulaganja te da u svrhu izračuna troškova djelotvornog pružanja usluga, HAKOM može primijeniti metodologiju troškovnog računovodstva neovisno o metodologiji koju primjenjuje operator ili metodu referentnih vrijednosti te može zatražiti od operatora cjelovito obrazloženje cijena njegovih usluga, a prema potrebi i izmjenu tih cijena.

HT smatra da navedeno treba nadopuniti na način da se navede da troškovno računovodstvo treba uzeti u obzir i ulaganja operatora, razumnu stopu povrata uloženog kapitala, te uključeni rizik sukladno članku 62. stavku 2. ZEK-a te da će se u zasebnom postupku, u slučaju postojanja troškovnog modela operatora kojem je određena regulatorna obveza nadzora cijena, uzeti u obzir njegov troškovni model¹.

¹ Sva su regulatorna financijska izvješća koja je HT do danas izradio, potvrđena od strane neovisnog revizora da su ista u potpunosti izrađena u skladu s uvjetima za troškovno računovodstvo propisanim od strane HAKOM-a

Prijedlog:

Slijedom navedenog, HT predlaže da se rečenica na stranici 62. Poglavlja 8.4. Prijedloga analize tržišta dopuni na sljedeći način:

„Troškovno računovodstvo odnosi se na skup pravila i procedura koji osiguravaju raspodjelu troškova, prihoda, imovine, obveza i kapitala na pojedine aktivnosti i usluge, posebno uzimajući u obzir direktne i indirektne troškove, ulaganja operatora, razumnu stopu povrata uloženog kapitala, te uključeni rizik.“

Te da se rečenica na stranici 64. Poglavlja 8.4. Prijedloga analize tržišta dopuni na sljedeći način:

„Do trenutka dok ne bude završen projekt koji uključuje izradu troškovnog modela koji će u konačnici omogućiti provedbu načela troškovne usmjerenosti cijena, obveza nadzora cijena će biti postavljena na temelju metode referentnih vrijednosti na način definiran u nastavku. Neovisno o navedenom i u bilo kojem trenutku u postupku nadzora cijena uzet će se u obzir rezultati troškovnog modela operatora.“

Obrazloženje:

Članak 62. stavak 2. ZEK-a navodi da HAKOM prilikom određivanja nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva mora uzeti u obzir ulaganja operatora te im omogućiti razumnu stopu povrata uloženog kapitala vodeći pri tome računa o svim rizicima vezanim uz pojedina ulaganja u projekte razvoja pristupne mrežne infrastrukture. Stoga je potrebno navedenu rečenicu dopuniti sukladno ZEK-u.

Također, članak 62. stavak 4. ZEK-a predviđa samo kao mogućnost, a ne obvezu HAKOM-a da primjenjuje metodologiju troškovnog računovodstva neovisno o metodologiji koju primjenjuje operator. Drugim riječima, operator snosi teret dokazivanja da cijene njegovih usluga proizlaze iz troškova te stoga ne postoji razlog da se u slučaju postojanja troškovnog modela operatora kojim se postiže navedena svrha isti ne primjeni. Osobito i iz razloga što i HAKOM Prijedlogom analize tržišta određuje operatorima sa značajnom tržišnom snagom obvezu vođenja troškovnog računovodstva upravo i u svrhu provjere troškovne usmjerenosti cijena.

U suprotnom ne vidimo svrhu određivanja obveze vođenja troškovnog računovodstva ukoliko se rezultati troškovnog modela operatora ne namjeravaju uzeti u obzir pri određivanju cijene usluga završavanja (terminacije) poziva.

Troškovni model treba omogućiti potpuni povrat (mrežnih, procesnih i zajedničkih) troškova i povrat ulaganja u mrežnu infrastrukturu pri čemu se operatoru mora omogućiti da nadoknadi kroz prihode sve troškove usluge završavanja (terminacije) poziva.

Nadalje, jedino takvim pristupom mogu se ostvariti regulatorna načela iz članka 5. ZEK-a pri čemu će se nastaviti poticati operatore da ulažu u mrežnu infrastrukturu.

b) Zaseban postupak – postupno određivanje cijena

HT smatra kako bi kroz zaseban postupak trebalo omogućiti postupno određivanje cijene započinjanja (originacije) poziva (glidepath), odnosno gradijente, a što je predviđeno i u dokumentu HAKOM-a „Metodologija izrade i primjene troškovnih modela za nepokretnu i pokretnu mrežu i univerzalnu uslugu“².

U slučaju ukoliko bi se pokazalo da troškovno usmjerena cijena znatno odstupa od postojećih reguliranih cijena u tom zasebnom postupku odredili bi se način i rokovi u kojima bi se cijene započinjanja (originacije) poziva mijenjale kroz period od minimalno 3 godine, pri čemu razdoblje između postepene promjene cijena ne bi bilo manje od godine dana. Jedino na taj način osigurala bi se regulatorna predvidljivost operatorima koji bi sukladno tome mogli prilagoditi svoje poslovno planiranje.

Prijedlog:

Slijedom navedenog, predlažemo dopunu teksta u točki 1. na str. 84. Prijedloga analize tržišta na sljedeći način:

- *HT je obavezan cijene usluga započinjanja (originacije) poziva koje su navedene u tablici 11. nastaviti primjenjivati do okončanja postupka troškovnih modela odnosno do datuma koji će biti definiran kroz zaseban postupak kojim se određuju cijene na temelju stvarnih troškova, **a kroz koji će se omogućiti postupno smanjenje cijene i primjena gradijenta za određivanje cijena poziva s razlikom između poziva za vrijeme jakog i za vrijeme slabog prometa.***

Obrazloženje:

Na temelju troškovnog modela HT-a, koji je izrađen sukladno rješenju HAKOM-a čiji sastavni dio je i dokument „Naputci za računovodstveno odvajanje i troškovno računovodstvo“³ izračunavaju se i jedinični troškovi za usluge započinjanja (originacije) poziva.

Usporedbom jediničnih troškova dobivenih na temelju troškovnog modela HT-a i trenutno važećih cijena proizlazi kako su trenutno važeće cijene za usluge započinjanja (originacije) poziva određene na način da su niže od troškova HT-a.

Nadalje, za sada nisu poznati rezultati troškovnog modela koji razvija HAKOM, odnosno, odnosno jedinični troškovi za usluge započinjanja (originacije) poziva koji će biti temelj za definiranje cijene usluge započinjanja (originacije) poziva.

S obzirom da u ovom trenutku nije poznato u kojoj mjeri će HAKOM uzeti u obzir rezultate troškovnog modela HT-a, niti koji su rezultati troškovnog modela koji razvija HAKOM, nismo u mogućnosti procijeniti na koji način bi se cijene usluge započinjanja (originacije) poziva mogle mijenjati u budućem razdoblju (pad ili porast), te samim time nismo u mogućnosti niti procijeniti financijski utjecaj takve promjene.

² Klasa: UP/I-344-01/11-09/08, Urbroj: 376-11-12-13, od 29. veljače 2013. godine

³ Klasa: 130-01/06-01/09, Urbroj: 376-11-18, od 18. studenog 2008. godine, odnosno Klasa: 130-01/06-01/09, Urbroj: 376-11-10-19 od 5. ožujka 2010. godine

Međutim kako bi se izbjegle nagle promjene cijena usluge započinjanja (originacije) poziva, odnosno kako bi se operatorima omogućilo poslovno planiranje te stabilno regulatorno okruženje, smatramo opravdanim primijeniti postupno određivanje cijena.

c) Napomene vezane uz najavljeno uvođenje IP-IP interkonekcije

Dodatno na sve već gore navedeno, a vodeći računa o najavljenoj mogućnosti uspostave IP-IP interkonekcije u razdoblju na koje se odnosi predmetna analiza, važno je napomenuti sljedeće.

Cijene IP-IP interkonekcije nisu definirane Prijedlogom analize tržišta, što smatramo opravdanim s obzirom da pitanje prelaska na IP-IP interkonekciju još uvijek nije aktualno u RH. Međutim, s obzirom da se u Prijedlogu analize tržišta ipak spominju određene obveze HT-a po pitanju pripreme za prelazak na predmetnu vrstu međupovezivanja, treba napomenuti da cijene za IP-IP interkonekciju treba definirati u zasebnom postupku, vodeći računa o primjenjivim procedurama što svakako uključuje i provedbu javne rasprave o prijedlogu cijena.

Dalje, prilikom određivanja eventualne nove cijene za IP-IP interkonekciju, potrebno je uzeti u obzir sve pripadajuće troškove, a osobito one troškove koje će HT imati u periodu paralelne primjene TDM i IP međupovezivanja, s obzirom da će do paralelne primjene svakako doći. Pri tome je osobito važno naglasiti kako do trenutka upućivanja ovih komentara još uvijek nije ugašena niti jedna lokalna centrala u HT-ovoj mreži, pa stoga bilo kakvo modeliranje cijene treba uskladiti sa stvarnim stanjem.

Također, kao što je to već gore navedeno, ako će se cijena IP-IP međupovezivanja razlikovati od trenutnih cijena svakako će biti potrebno primijeniti odgovarajući *glide path* koji bi se odredio u zasebnom postupku. Ovo ističemo osobito iz razloga što do potpunog prelaska na IP-IP povezivanje neće doći u jednom određenom trenutku nego će određeno vrijeme istovremeno biti u uporabi TDM i IP interkonekcija, pa stoga interkonekcijske cijene trebaju odražavati stvarno troškovno stanje i paralelnu primjenu TDM i IP tehnologije.

Dodatno, HT napominje kako uzimajući u obzir činjenicu da u trenutku zaključenja ove javne rasprave HAKOM još uvijek nije završio postupak troškovnog modeliranja, HT-u trenutno nisu poznati relevantni izračuni HAKOM-a niti iznosi mogućih cijena niti za TDM međupovezivanje. U tom smislu u ovom trenutku nije moguće dati detaljniji osvrt na eventualne buduće cijene IP-IP interkonekcije, već isto treba definirati u zasebnom postupku, a za slučaj da se u razdoblju na koje se odnosi ova analiza javi potreba za definiranjem cijena za IP-IP interkonekciju.

2. Regulatorna obveza transparentnosti

Prijedlogom analize tržišta, HT-u se kao operatoru sa značajnom tržišnom snagom određuje regulatorna obveza transparentnosti, te se isti u skladu s navedenim obvezuje u Standardnu ponudu međupovezivanja ugraditi odredbe vezane za instrumente osiguranja plaćanja, rokove

plaćanja novčanih obveza, postupak i rokove naplate potraživanja, na način opisan na str. 74 Prijedloga analize tržišta.

HT se u cijelosti protivi predloženim odredbama iz niže navedenih razloga.

Člankom 5. stavak 1. te člankom 7. stavak 1. ZEK-a, propisano je da je HAKOM nacionalna regulatorna agencija za obavljanje regulatornih i drugih poslova „u okviru djelokruga i nadležnosti propisanih ovim Zakonom...“. HAKOM je po utvrđenju nedostatne djelotvornosti tržišnog natjecanja na određenom mjerodavnom tržištu elektroničkih komunikacija, a u skladu sa člankom 56. ZEK-a, ovlašten odlukom o određivanju operatora sa značajnom tržišnom snagom odrediti istom, između ostalog, i obvezu transparentnosti.

Sadržaj obveze transparentnosti propisan je pak člankom 58. ZEK-a, koji HAKOM-u daje ovlast da naloži operatoru sa značajnom tržišnom snagom da:

1. učini javno dostupnim određene podatke (npr. računovodstvene podatke, tehničke specifikacije, mrežne značajke, rokove i uvjete ponude i uporabe te cijene);
2. objavi standardnu ponudu na temelju koje operatori neće biti obvezni plaćati dodatne troškove koji nisu nužni za pružanje zatražene usluge.

Slijedom navedenog, HAKOM je ovlašten operatoru sa značajnom tržišnom snagom u okviru regulatorne obveze transparentnosti naložiti upravo gore zakonom izrijeком navedene obveze. Međutim, **propisivanjem instrumenata osiguranja plaćanja, rokova plaćanja novčanih obveza, postupka i rokova naplate potraživanja HAKOM izravno ulazi u područje obveznopravnih odnosa** između operatora sa značajnom tržišnom snagom kao prodavatelja usluga i operatora korisnika kao kupaca istih. Na taj način HAKOM utvrđuje sadržaj uvjeta pod kojima je operator sa značajnom tržišnom snagom ovlašten pružati usluge, odnosno regulira njegovo financijsko poslovanje, iako **navedeno nije dio njegovih ovlasti niti može biti sadržaj obveze transparentnosti iz članka 58. ZEK-a.**

Dakle, instrumenti osiguranja plaćanja, rokovi plaćanja, postupak i rokovi naplate potraživanja, koji su predmet Prijedloga analize tržišta u okviru regulatorne obveze transparentnosti, ne ulaze u nadležnost HAKOM-a te stoga ne mogu biti predmet njegove regulacije. Propisivanjem takvih odredbi, HAKOM postupa protivno članku 58. ZEK-a, a u svezi s člankom 5. stavkom 1. i člankom 7. stavkom 1. ZEK-a, izlazeći sadržajem Prijedloga analize tržišta izvan djelokruga i nadležnosti koje su mu kao javnopravnom tijelu dane ZEK-om.

Neovisno o prethodno navedenom, sve da je HAKOM u okviru regulatorne obveze transparentnosti ovlašten ulaziti u obveznopravne odnose između ugovornih strana i određivati instrumente osiguranja plaćanja, rokove plaćanja, rokove i postupak naplate potraživanja, sukladno članku 22. stavku 1. ZEK-a, HAKOM je dužan prijedlog mjere objaviti s pripadajućim obrazloženjem u svrhu provedbe javne rasprave, kako bi svim zainteresiranim stranama omogućio davanje mišljenja, primjedaba i prijedloga u vezi s predloženom mjerom. Sasvim suprotno navedenom zakonskom određenju, iz Prijedloga analize tržišta **nije vidljivo koje su to okolnosti koje opravdavaju propisane obveze.**

Tako iz str. 74 Prijedloga analize tržišta proizlazi samo paušalno obrazloženje kako se HT obvezuje ugraditi u Standardnu ponudu međupovezivanja navedene odredbe „s ciljem harmoniziranja standardnih ponuda koje su obvezni objaviti operatori koji na mjerodavnim tržištima imaju status operatora sa značajnom tržišnom snagom...“.

HT ističe da je neosnovano svako pozivanje na potrebu harmonizacije rokova kada je člankom 56. ZEK-a propisano kako u slučaju utvrđenog nedostatka tržišnog natjecanja na mjerodavnom tržištu, HAKOM može odrediti **regulatorne obveze koje se moraju temeljiti na prirodi utvrđenog nedostatka na predmetnom tržištu.** Drugim riječima, svaka regulatorna mjera mora biti posljedica utvrđenog nedostatka na točno odgovarajućem tržištu, a ne razlog ujednačavanja s mjerama na nekim drugim tržištima. Kada to ne bi bilo tako, HAKOM ne bi uopće trebao analizirati pojedina tržišta, već bi mogao unaprijed automatizmom na svim tržištima propisati operatorima sa značajnom tržišnom snagom jednake obveze. No, obzirom da svako tržište ima svoje specifičnosti, **HAKOM ne bi smio usklađivati odredbe kojima razrađuje pojedine regulatorne obveze bez identificiranja stanja na svakom pojedinom tržištu jer različita tržišta mogu imati različite karakteristike pa time i različite nedostatke.** U protivnom sam postupak analize tržišta gubi smisao.

U nastavku HT iznosi komentare vezano za pojedine odredbe koje se u okviru regulatorne obveze transparentnosti nalažu HT-u ugraditi u Standardnu ponudu međupovezivanja, kao i vlastite prijedloge izmjena predmetnih odredaba.

▪ A) Izbor instrumenta osiguranja plaćanja

Tekst postojeće odredbe:

„Jedan od instrumenata osiguranja plaćanja koje će HT utvrditi unutar Standardne ponude međupovezivanja mora biti zadužnica.“

Prijedlog:

„HT kao vjerovnik ima pravo izbora instrumenata osiguranja plaćanja, s time da jedan od instrumenata osiguranja plaćanja koje će HT utvrditi unutar Standardne ponude međupovezivanja mora biti javnobilježnički solemnizirana (potvrđena) bjanko zadužnica.“

Na zahtjev HT-a operator korisnik je obavezan istovremeno, a najkasnije u roku od 7 (sedam) dana od dana sklapanja ugovora o međupovezivanju, dostaviti HT-u zatraženi instrument osiguranja plaćanja. U slučaju kad se radi o tek planiranim uslugama, instrumenti osiguranja plaćanja glase na iznos koji se utvrđuje prema procijenjenom ukupnom iznosu računa za razdoblje od šest (6) mjeseci. Ako se radi o već pruženim uslugama, instrumenti osiguranja plaćanja utvrđuju se u ukupnom iznosu računa za prethodno razdoblje od šest (6) mjeseci.“

Obrazloženje:

HT predlaže da mu se kroz Analizu tržišta, kao vjerovniku ugovornog odnosa, omogući unijeti u Standardnu ponudu za međupovezivanje odredbu koja bi HT-u davala pravo izbora instrumenta osiguranja plaćanja. Sukladno navedenom prijedlogu, predlaže se i odgovarajuća izmjena članka 4. stavka 2. Pravilnika o standardnim ponudama (NN br. 37/09).

U uvjetima krize i recesije svaki vjerovnik, pa tako i HT ima pravo i obvezu iznaći način za osiguranje svojih potraživanja, uspješnu naplatu istih te uspostaviti funkcionalan sustav naplate. U sveprisutnoj nelikvidnosti smanjenje rizika u naplati tražbina može se postići samo uz osiguranje odgovarajućim instrumentom osiguranja plaćanja. Spremnost davanja određenog instrumenta osiguranja plaćanja održava stvarnu namjeru plaćanja dužnika, a

ujedno je i dokaz boniteta dužnika. Dosadašnje praksa je pokazala kako operatori korisnici prilikom ulaska u ugovorni odnos u pravilu najčešće dostavljaju HT-u kao instrument osiguranja plaćanja bjanko zadužnicu, koja za svakog vjerovnika, pa tako i za HT, predstavlja najrizičniji instrument osiguranja plaćanja, čiji nedostaci najbolje dolaze do izražaja u situaciji kada na računima dužnika u trenutku njezine aktivacije nema sredstava ili su novčana sredstva nedostatna s priljevom koji ne omogućuje namirenje ili su drugi vjerovnici već u blokadi računa dužnika. Stoga se davanjem operatoru korisniku prava izbora instrumenta osiguranja plaćanja s jedne strane i s druge strane obvezivanjem HT-a da jedan od instrumenata osiguranja plaćanja mora biti zadužnica, rizik naplate unaprijed „dodjeljuje“ HT-u, a **što je u izravnoj koliziji s pravom i obvezom svakog poslovnog subjekta da upravlja vlastitim kreditnim rizikom.**

Niže prikazujemo stanje kretanja dospjelih neizvršenih osnova za plaćanje poslovnih subjekata na dan 31. siječnja 2013. godine, iz kojeg je vidljivo kako u trenutnim gospodarskim uvjetima u Republici Hrvatskoj, **neodgovarajući instrument osiguranja plaćanja može biti bezvrijedan.**

Tablica I. Broj blokiranih POSLOVNIH SUBJEKATA (pravne i fizičke osobe koje obavljaju registriranu djelatnost), broj zaposlenih i iznos prijavljenih neizvršenih osnova za plaćanje, na dan 31. siječnja 2013. – prema ročnosti

Iznosi u tisućama

kuna

Trajanje blokade	Broj blokiranih poslovnih subjekata	Struktura u %	Iznos prijavljenih neizvršenih osnova za plaćanje	Struktura u %
do 30 dana	2.271	3,4	493.015	1,2
31 – 60 dana	2.018	3,1	278.081	0,7
61 – 180 dana	4.964	7,6	1.512.497	3,8
181 – 360 dana	5.941	9,1	3.786.061	9,5
više od 360 dana	50.310	76,8	33.904.148	84,8
UKUPNO	65.504	100,0	39.973.802	100,0

Izvor: FINA, 5. ožujak 2013. godine

Tablica II. Pregled broja blokiranih PRAVNIH OSOBA, broj zaposlenih i iznos prijavljenih neizvršenih osnova za plaćanje, na dan 31. siječnja 2013.

Iznosi u tisućama kuna

Trajanje blokade	Broj blokiranih pravnih osoba	Struktura u %	Iznos prijavljenih neizvršenih osnova za plaćanje	Struktura u %
do 30 dana	1.221	3,9	455.880	1,4
31 – 60 dana	1.104	3,6	226.704	0,7
61 – 180 dana	2.724	8,7	1.187.455	3,8
181 – 360 dana	3.307	10,6	3.487.677	11,0
više od 360 dana	22.853	73,2	26.385.071	83,1
UKUPNO	31.209	100,0	31.742.787	100,0

*Od 31.209 blokiranih pravnih osoba, njih 29.725 ili 95,2% odnosi se na pravne osobe iz sektora gospodarstva.

Izvor: FINA, 5. ožujak 2013. godine

Nadalje, HT predlaže izmjenu postojećih iznosa na koje glase instrumenti osiguranja plaćanja kako bi osigurao svoju ukupnu financijsku izloženost u trajanju od šest mjeseci.

▪ **B) Dostava instrumenata osiguranja plaćanja u slučaju urednog podmirenja obveza**

Tekst postojeće odredbe:

„Ukoliko operator u razdoblju od jedne godine od dana sklapanja ugovora o međupovezivanju uredno podmiruje svoje obveze, nakon jedne godine nije obvezan dostavljati instrumente osiguranja plaćanja.“

Prijedlog:

HT predlaže da se predmetna odredba briše.

Obrazloženje:

Predložena odredba se treba brisati jer uredna povijest plaćanja ne znači nužno da će u budućnosti operator korisnik doista podmirivati svoje novčane obveze. U protivnome se HT onemogućava da zaštiti svoja potraživanja u budućnosti, a sukladno poslovnoj politici upravljanja kreditnim rizikom, odnosno rizikom naplate potraživanja.

▪ **C) Automatsko umanjivanje računa za iznos naknade po osnovi zakašnjenja prilikom izdavanja računa za veleprodajne usluge**

Tekst postojeće odredbe:

„HT je obvezan, prilikom izdavanja računa za predmetne veleprodajne usluge, umanjiti račun za iznos naknade po osnovi zakašnjenja.“

Prijedlog:

HT predlaže da se predmetna odredba briše.

Obrazloženje:

HT skreće pozornost kako naknada po osnovi zakašnjenja predstavlja ugovornu kaznu koju sukladno odredbama Zakona o obveznim odnosima (NN br. 35/05, 41/08, 125/11) vjerovnik i dužnik mogu ugovoriti za slučaj da dužnik zakasni s ispunjenjem svoje obveze. Kao takva, ugovorna kazna predstavlja pravo vjerovnika, a ne i njegovu obvezu. Nijedno javnopravno tijelo ne može pravo vjerovnika na potraživanje ugovorne kazne pretvoriti svojim tumačenjem u njegovu obvezu. Navedeno je razvidno i iz prisilne odredbe članka 353. stavka 5. Zakona o obveznim odnosima iz kojeg proizlazi kako vjerovnik ne može zahtijevati isplatu ugovorne kazne zbog zakašnjenja, ukoliko nije bez odgađanja priopćio dužniku da zadržava svoje pravo na ugovornu kaznu. Drugim riječima, vjerovnik je taj koji svojom slobodnom voljom odlučuje da li će od dužnika u slučaju zakašnjenja ispunjenja obveze potraživati isplatu ugovorne kazne ili neće. Tako i u konkretnom slučaju, svoje pravo

na naknadu za zakašnjenje operator korisnik može, ali i ne mora ostvariti – njegova tražbina može zastarjeti, može je se izrijekom odreći, a može to pravo i izgubiti po članku 353. stavku 5. Zakona o obveznim odnosima. Ako želi ostvariti isplatu naknade za zakašnjenje, operator korisnik sukladno odredbama Zakona o obveznim odnosima mora (i) postaviti HT-u takav zahtjev i to u (ii) određenim vremenskim okvirima. Stoga, HAKOM nije ovlašten donijeti odredbu po kojoj bi HT bio obavezan sam, bez prethodno postavljenog zahtjeva, obračunavati i plaćati naknadu za zakašnjenje.

Dodatno, iz mišljenja Ministarstva financija, Porezne uprave – središnjeg ureda od 18. veljače 2013. godine (klasa: 410-19/12-01/787, ur.broj: 513-07-21-01/13-2), izdanog povodom upita HAKOM-a, proizlazi sljedeće: „*U vezi namjere HAKOM-a da propiše postupak naplate penala na način da se prilikom uspostavljanja računa za određenu veleprodajnu uslugu obračuna i kašnjenje te da se račun umanjuje za pripadajuće penale, napominjemo da se sukladno zakonskim odredbama ne može propisati takav način naplate penala obzirom da se porezna osnovica odnosno naknada za određenu isporuku ne može umanjivati za penale.*“ Slijedom navedenog, budući da je i samo Ministarstvo financija skrenulo pozornost na nezakonitost ovakvog postupka naplate naknade za zakašnjenje, HT predlaže da se ista odredba briše.

▪ D) Rok dospijeca plaćanja računa

Tekst postojeće odredbe:

„Rok dospijeca plaćanja računa je 60 dana od dana slanja računa, pri čemu HT šalje pisanu opomenu tek po isteku roka dospijeca.“

Prijedlog:

„Rok dospijeca plaćanja računa je 30 dana od dana izdavanja računa, pri čemu HT šalje pisanu opomenu tek po isteku roka dospijeca. Prigovori na račune podnose se u pisanom obliku unutar roka dospijeca računa. Ukoliko operator korisnik ne ospori račun unutar njegova roka dospijeca, smatra se da je prihvatio račun.“

Obrazloženje:

HT ističe kako iz Prijedloga analize tržišta, protivno članku 22. stavku 1. ZEK-a, nije vidljivo iz kojih razloga se predlaže produljenje roka dospijeca plaćanja računa s 30 na 60 dana. Stoga, HT opetovano ističe kako je uslijed trenutne financijske i gospodarske situacije sveprisutan problem podmirenja obveza, kako u cijelome svijetu, tako i u Republici Hrvatskoj. U veljači 2011. godine stupila je na snagu Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća Europske unije o borbi protiv kašnjenja u komercijalnim plaćanjima (2011/7/EU), koja upravo ima za cilj spriječiti zlouporabu slobode ugovaranja na račun vjerovnika. Članice EU imale su rok za implementaciju Direktive u svoja nacionalna gospodarstva do 16. veljače 2013. Odredbama Direktive predviđene su sankcije novčane kazne u slučaju nepridržavanja rokova plaćanja. Rokovi plaćanja u privatnom sektoru ne smiju prelaziti iznos od 60 dana, a dulja plaćanja su dopuštena jedino u slučaju postojanja takve izričite obostrane volje ugovornih strana i pod uvjetom da navedeno nije na štetu vjerovnika.

Budući da Republika Hrvatska uskoro postaje punopravna članica EU, upravo sljedeći predmetnu Direktivu, donesen je Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (NN br. 108/12, 144/12) koji u članku 11. stavku 3. presumira da između poduzetnika postoji

rok plaćanja od 30 dana, ukoliko nešto drugo nije dogovoreno. Dakle, naš zakonodavac polazi od toga da bi općenito rok dospijeca plaćanja trebao iznositi 30 dana. Podredno, Zakon pod prijetnjom ništetnosti predviđa obvezu poduzetnika ugovoriti rok ispunjenja novčane obveze maksimalno do 60 dana. Štoviše, isti utvrđuje da su odredbe ugovora kojima bi se ugovorio rok ispunjenja novčanih obveza duži od 60 dana ništetne, ako na temelju okolnosti slučaja, a posebno trgovačkih običaja i naravi predmeta obveze, proizlazi da je takvom ugovornom odredbom, suprotno načelu savjesnosti i poštenja, prouzročena očigledna neravnopravnost u pravima i obvezama ugovornih strana na štetu vjerovnika. Valja uzeti u obzir kako je u ovom konkretnom slučaju, vjerojatnost nastupa štete za HT kao vjerovnika veća nego za druge poslovne subjekte, budući da je HT zbog regulatorne obveze pristupa prisiljen ulaziti u ugovorne odnose s drugim operatorima korisnicima, neovisno o svojoj slobodnoj volji. Dakle, HT nema mogućnost vlastitog izbora i procjene subjekta s kojim će ući u ugovorni odnos.

U situaciji u kojoj Prijedlog analize tržišta bez obrazloženja predviđa rok od 60 dana za dospijeca plaćanja računa i dodatan rok od 30 dana od zaprimanja opomene, nakon kojeg je tek HT ovlašten pokrenuti postupak naplate potraživanja odnosno privremeno obustaviti pružanje usluge, može se zaključiti da se **de facto rok dospijeca plaćanja za operatore korisnike određuje u trajanju od 90 dana**. Naime, operator korisnik ovlašten je u roku od 90 dana od dana slanja računa dobrovoljno ispuniti svoju novčanu obvezu prema HT-u, bez da HT kao vjerovnik ima mogućnost prije isteka predmetnog roka namiriti svoja potraživanja iz dostavljenog instrumenta osiguranja plaćanja. Stoga je predmetni prijedlog u suprotnosti kako sa izričajem i svrhom Direktive i odredbe Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, tako i sa politikom ove države koja nastoji iznaći rješenje za smanjenje nelikvidnosti, odnosno suzbiti široko prisutno kašnjenje dužnika u ispunjavanju svojih novčanih obveza prema vjerovnicima.

Produljenje roka dospijeca plaćanja mimo volje HT-a, smatramo izravnim osiguranjem dodatne likvidnosti operatora korisnika kao dužnika na račun (trošak) HT-a kao vjerovnika. Predloženom regulacijom HT je stavljen u poziciju kreditiranja drugih operatora te se u predmetnom razdoblju nema mogućnosti naplatiti od operatora dužnika niti ima mogućnosti prestati mu pružati usluge za koje nije plaćeno dugovanje, a dugovi operatora se gomilaju. Drugim riječima, HT-u je nametnuto – dakle, ne radi se o njegovoj poslovnoj odluci niti izričitoj obostranoj volji ugovornih strana - operatoru korisniku kao drugoj ugovornoj strani odobriti duže razdoblje trgovačkog kredita. U ekonomskom smislu, pojmom „trgovački kredit“ naziva se odgoda plaćanja, odnosno ugovaranje dospijeca novčane obveze za dan koji dolazi nakon proteka određenog vremenskog razdoblja od dana kada je roba isporučena ili usluga pružena. Trgovački kredit je stoga „kredit“ koji prima operator korisnik kad kupuje usluge od HT-a bez istodobnog plaćanja te time zapravo predstavlja oblik beskamatnog kratkoročnog financiranja operatora korisnika. Budući da navedeno nije rezultat izbora, želje odnosno poslovne odluke HT-a kao vjerovnika, valja uzeti u obzir kako je **ovdje predložena regulacija protivna smislu i značenju Direktive Europskog parlamenta i Vijeća Europske unije o borbi protiv kašnjenja u komercijalnim plaćanjima**. Nadalje, sve da se navedeno i nametne kao obveza HT-a, neovisno o riziku izlaganja Republike Hrvatske nepostupanju po odredbama Direktive, potrebno je Prijedlog analize tržišta nadopuniti odredbama kojima bi HT osigurao svoju ukupnu financijsku izloženost. Sukladno tome, predlaže se definirati da je operator korisnik obavezan dostaviti HT-u u trenutku stupanja na snagu konačne Odluke o analizi tržišta, bankarsku garanciju u visini tromjesečne novčane obveze operatora korisnika ili jamstvo HAKOM-a za plaćanje novčanih obveza operatora korisnika.

Umjesto da se uvede financijska disciplina na tržištu elektroničkih komunikacija te da oni operatori koji nisu u mogućnosti podmirivati svoja dugovanja, provedu financijsko restrukturiranje, odnosno konsolidiraju svoje financijsko stanje i nastave s poslovanjem, predloženom regulacijom potiče se da operatori dužnici, uzimajući i dalje nove usluge, konstanto povećavaju iznose dospjelih, a neplaćenih dugovanja prema HT-u, kao svom glavnom dobavljaču. Na ovaj način operatori povećavaju kako svoju, tako i nelikvidnost ostalih dobavljača s kojima posluju. HT smatra kako upravo navedeno izaziva ozbiljne poremećaje na tržištu te dovodi do ugrožavanja daljnje liberalizacije tržišta elektroničkih komunikacija, u smislu poticanja onih operatora koji pokazuju potencijal kroz odgovornost u svojem poslovanju. Upravo su danas na tržištu elektroničkih komunikacija Republike Hrvatske najbolje vidljive posljedice slične dosadašnjoj regulaciji, kojom je propisan rok od 30 dana za dospijee račun uz dodatan rok od 60 dana za aktivaciju instrumenata osiguranja plaćanja i privremenu obustavu pružanja usluge:

- gotovo niti jedan operator korisnik ne podmiruje svoje obveze prema HT-u unutar rokova dospijea;
- prosječan rok u kojem operatori, a ujedno i najveći dužnici HT-a, ispunjavaju svoje novčane obveze iznosi oko 130 dana, dok je ukupni dug dospjelih potraživanja krajem 2012. godine prelazio 120 milijuna kuna.

Također, HT se predloženom regulacijom stavlja se u diskriminirajući položaj u odnosu na ostale poslovne subjekte - operatore, obzirom da ovdje definirani uvjeti plaćanja nisu dozvoljeni HT-u, kada su u pitanju potraživanja koje drugi operatori imaju prema njemu.

Nadalje, s obzirom da dan slanja računa nije uobičajen u praksi, a niti je isti zakonom predviđen kao dan od kojeg bi se računao rok ispunjenja novčane obveze, predlaže se da se rok dospijea računa od dana izdavanja računa. Dan izdavanja je naveden na računu, poznat je objema stranama, vjerovniku i dužniku novčane obveze te se time izbjegava bilo kakav spor oko datuma dospijea novčane obveze. Također, radi pravne sigurnosti i otklanjanja bilo kakvih dvojbi, pojašnjava se vremenski period unutar kojeg se može osporavati račun - samo unutar njegova roka dospijea.

▪ E) Primjena postupka naplate potraživanja iz dostavljenih instrumenata osiguranja plaćanja

Tekst postojeće odredbe:

„HT će primijeniti postupak naplate potraživanja iz dostavljenih instrumenata osiguranja plaćanja tek ukoliko operator ne podmiri svoja dospjela i nesporna dugovanja u roku od 30 dana od dana zaprimanja pisane opomene.“

Prijedlog:

U slučaju neprihvatanja prijedloga HT-a da rok dospijea plaćanja računa iznosi 30 dana od dana izdavanja računa, HT predlaže brisanje ovdje citirane predložene odredbe. U slučaju prihvatanja prijedloga HT-a da rok dospijea plaćanja računa i dalje iznosi 30 dana od dana izdavanja račun, HT predlaže da se u Prijedlog analize tržišta unese sljedeći tekst:

„Ukoliko operator korisnik ne podmiri svoja dospjela i nesporna dugovanja u roku od 30 dana od dana izdavanja pisane opomene, HT će primijeniti postupak naplate svih dospjelih i nespornih potraživanja iz dostavljenih instrumenata osiguranja plaćanja. Pokretanje bilo kakvog sudskog ili vansudskog postupka vezanog za prisilnu naplatu dospjelih potraživanja koja nisu osporena unutar roka dospijeca, bez utjecaja je na ovdje zajamčeno pravo HT-a na aktivaciju instrumenata osiguranja plaćanja.“

Obrazloženje:

U slučaju da rok dospijeca plaćanja iznosi 60 dana, HT se protivi nametanju bilo kakvog dodatnog roka po isteku roka dospijeca plaćanja za aktivaciju instrumenata osiguranja plaćanja. Prvotno, aktivacija instrumenata osiguranja plaćanja trebala bi biti rezultat poslovne odluke svakog vjerovnika. Bilo kakvo uplitanje trećih privatnih ili javnopravnih tijela u navedenu odluku **u izravnoj je koliziji sa člancima 7. i 5. Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi**, kojim odredbama je predviđena odgovornost Uprave u sklopu financijskog poslovanja za likvidnost i solventnost društva, a naročito za upravljanje rizicima, pa tako i kreditnim rizikom - *rizikom gubitka uloženi novčanih sredstava zbog zakašnjenja dužnika društva*. Predloženom odredbom onemogućuje se postupanje Uprave HT-a u skladu s obvezama koje za nju proizlaze iz Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi. Nadalje, kao što je to prethodno pojašnjeno, produljenjem roka plaćanja sa 30 na 60 dana te nametanjem dodatnog roka od 30 dana od zaprimanja pisane opomene za stjecanje prava na aktivaciju instrumenata osiguranja plaćanja, *de facto* se rok dospijeca plaćanja svodi na 90 dana, što je protivno kako Zakonu o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, tako i Direktivi o borbi protiv kašnjenja u komercijalnim plaćanjima.

Slijedom svega navedenog, kao i s ciljem poboljšanja financijske discipline i doprinosa poboljšanju likvidnosti, HT predlaže da rok dospijeca plaćanja računa i dalje iznosi 30 dana te predlaže propisivanje roka od 30 dana od dana izdavanja opomene za aktivaciju instrumenata osiguranja plaćanja. Na predloženi način ostvaruje se veća fleksibilnost, operatoru korisniku je daleko povoljnije da se dugovanja riješi na vrijeme kako bi se izbjegla prezaduženost odnosno smanjio rizik likvidnosti i time osiguralo nesmetano pružanje usluge i poslovanje operatora korisnika. Dakle, ovim prijedlogom smanjuje se rizik od nenaplaćenih potraživanja, a štiti se i operator korisnik od mogućih prezaduženja.

Obzirom da se račun osporava unutar roka njegova dospijeca, ukoliko do isteka roka dospijeca operator korisnik ne ospori račun, smatra se da ga prihvaća kao valjan. Stoga se radi otklanjanja bilo kakvih dvojbi, na ovome mjestu pojašnjava kako pokretanje bilo kakvog sudskog ili vansudskog postupka vezanog za prisilnu naplatu dospjelih, a neosporenih potraživanja, ne utječe na pravo HT-a na aktivaciju instrumenata osiguranja plaćanja.

▪ F) Privremena obustava pružanja usluge

Tekst postojeće odredbe:

„Ukoliko se HT ne može naplatiti iz instrumenta osiguranja plaćanja, HT može operatoru koji ne podmiri svoja dospjela i nesporna dugovanja privremeno obustaviti pružanje usluge. Ukoliko se radi o dugovanju operatora koji nije obavezan dostavljati instrumente osiguranja plaćanja, HT može istome privremeno obustaviti pružanje usluge u roku od 30 dana od dana zaprimanja pisane opomene.“

Prijedlog:

U slučaju neprihvatanja prijedloga HT-a da rok dospijeca plaćanja računa iznosi 30 dana od dana izdavanja računa, HT predlaže brisanje ovdje citirane predložene odredbe. U slučaju prihvatanja prijedloga HT-a da rok dospijeca plaćanja računa i dalje iznosi 30 dana od dana izdavanja račun, HT predlaže da se u Prijedlog analize tržišta unese sljedeći tekst:

„Ukoliko se HT ne uspije naplatiti iz instrumenata osiguranja plaćanja nakon isteka roka od 30 dana od dana izdavanja pisane opomene ili ukoliko HT ne raspolaže instrumentima osiguranja plaćanja, a operator korisnik ne podmiri bilo koji dospjeli dugovani iznos koji proizlazi iz ove standardne ponude u roku od 30 dana od dana izdavanja pisane opomene, HT može privremeno obustaviti pružanje usluge. Pokretanje bilo kakvog sudskog ili vansudskog postupka vezanog za prisilnu naplatu dospjelih potraživanja koja nisu osporena unutar roka dospijeca, bez utjecaja je na ovdje zajamčeno pravo HT-a na privremenu obustavu pružanja usluge.“

Obrazloženje:

Kao pod toč. d) i e).

- **G) Dostava novih instrumenata osiguranja plaćanja po izvršenoj aktivaciji postojećih instrumenata osiguranja plaćanja**

Tekst postojeće odredbe:

„U slučajevima kada je HT aktivirao i naplatio se iz instrumenta osiguranja plaćanja operator je obvezan dostaviti novi odgovarajući instrument osiguranja plaćanja odmah, a najkasnije u roku 15 dana od trenutka kada je HT predao instrument osiguranja plaćanja na naplatu.“

Prijedlog:

„U slučajevima kada je HT aktivirao instrument osiguranja plaćanja operator korisnik je obvezan dostaviti novi odgovarajući instrument osiguranja plaćanja odmah, a najkasnije u roku 8 dana od trenutka kada je HT predao instrument osiguranja plaćanja na naplatu.“

Obrazloženje:

HT predlaže da dostava novog instrumenta osiguranja plaćanja nije vezana uz naplatu te skraćenje roka za dostavu novog instrumenta osiguranja plaćanja sa 15 na 8 dana, polazeći od toga da je rok od 8 dana razuman i opravdan rok unutar kojeg bi svatko, pa tako i operator korisnik mogao ishoditi novi instrument osiguranja plaćanja. Svaki rok duži od 8 dana predstavljao bi time nerazuman rok.

- **H) Definiranje prava HT-a privremeno obustaviti pružanje novih usluga operatoru korisniku u slučaju neizvjesnosti naplate potraživanja HT-a prema operatoru**

Prijedlog:

Na str. 75. Prijedloga analize tržišta, nakon prve dvije točke, dodati još jednu, koja glasi:

U slučaju da Operator korisnik Standardne ponude ima prema HT-u dospjela i nesporna dugovanja koja nisu podmirena u propisanom razdoblju od primitka pisane opomene ili ne dostavi HT-u instrument osiguranja plaćanja sukladno odredbama Standardne ponude u roku od 8 dana od zahtjeva HT-a ili ispunjava uvjet nelikvidnosti i/ili prezaduženosti sukladno važećim propisima, uključujući ali ne ograničavajući se na, Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi i/ili Stečajni zakon, ili je podnio prijedlog za otvaranje postupka predstečajne nagodbe ili stečajnog postupka, ili je vjerovnik Operatora korisnika predložio otvaranje stečajnog postupka, ili je u odnosu na Operatora korisnika otvoren postupak predstečajne nagodbe ili stečajni postupak, Operator korisnik nema pravo podnositi HT-u zahtjeve za novim uslugama.

Ispunjavanje prethodno navedenih uvjeta nelikvidnosti i/ili prezaduženosti utvrditi će se temeljem posljednjih dostupnih javno objavljenih financijskih izvješća Operatora korisnika, o čemu će HT najkasnije na dan privremene obustave pružanja novih usluga Operatoru korisniku obavijestiti HAKOM.

Ukoliko Operator korisnik u prethodno navedenim slučajevima podnese HT-u zahtjeve za novim uslugama, ne primjenjuju se odredbe Standardne ponude o naknadama za kašnjenje na strani HT-a.

Obrazloženje

HT se Prijedlogom analize tržišta predlaže odrediti operatorom sa značajnom tržišnom snagom te mu se predlaže odrediti regulatorna obveza pristupa. Temeljem ove obveze, HT je dužan svakom operatoru, na njegov razuman zahtjev, omogućiti pristup svojoj mreži te realizaciju pojedinačnih zahtjeva u propisanim rokovima.

Međutim, u situaciji gdje se operator korisnik HT-ovih veleprodajnih usluga nađe u situaciji:

- značajnog kašnjenja s podmirivanjem svojih dospjelih i nespornih dugovanja prema HT-u,
- odbijanja dostave HT-u instrumenta za osiguranje potraživanja HT-a prema operatoru,
- ispunjavanja uvjeta nelikvidnosti i/ili prezaduženosti sukladno važećim propisima,
- podnošenja prijedloga za otvaranje ili otvaranja postupka predstečajne nagodbe i/ili stečajnog postupa,

obveza pristupa koja je određena HT-u prestaje biti razmjerna i opravdana, što je, sukladno članku 56. stavak 3. ZEK-a, glavna postavka njezinog određivanja.

Neispunjavanje financijskih obveza operatora, odnosno nemogućnost HT-a da naplati svoja potraživanja, opravdani je razlog za privremenu obustavu pružanja usluga operatoru, kao što proizlazi iz Prijedloga analize tržišta. Međutim, radi se o krajnjoj mjeri, koja faktično dovodi do obustave usluga koje operator pruža postojećim krajnjim korisnicima i time posljedično može značiti prestanak poslovanja konkretnog operatora.

Međutim, u situaciji gdje još uvijek nisu ispunjeni uvjeti za primjenu spomenute krajnje mjere, no postoje dokazi teške financijske situacije operatora korisnika koja značajno

povećava rizik naplate potraživanja HT-a, potrebno je definirati mehanizam zaštite HT-a kao vjerovnika od daljnjeg povećanja svoje financijske izloženosti. U protivnom, HT kao vjerovnik i pružatelj temeljne usluge za poslovanje operatora korisnika biva stavljen u situaciju obveze nastavka povećanja obujma poslovnog odnosa s operatorom, unatoč izraženoj neizvjesnosti da će postojeća, a poglavito buduća dugovanja operatora biti podmirena. Upravo iz ovog razloga nužno je definirati pravo HT-a odbijati zahtjeve za novim uslugama dok god postoje spomenuti rizični financijski faktori.

Navedeno je u skladu s općim propisima obveznog prava koji predviđaju sjedeće „*Ako je ugovoreno da prvo jedna strana ispuni svoju obvezu, pa se nakon sklapanja ugovora materijalne prilike druge ugovorne strane pogoršaju u toj mjeri da je neizvjesno hoće li ona moći ispuniti svoju obvezu, ili ako ta neizvjesnost proizlazi iz drugih ozbiljnih razloga, strana koja se obvezala da prva ispuni svoju obvezu može odgoditi njezino ispunjenje dok druga strana ne ispuni svoju obvezu ili dok ne dade dovoljno osiguranje da će je ispuniti.*“⁴.

Ističemo kako postojeće *Standardna ponuda Hrvatskog Telekoma d.d. za uslugu najma korisničke linije*⁵ te *Standardna ponuda Hrvatskog Telekoma d.d. za uslugu veleprodajnog širokopoljarnog pristupa*⁶ već predviđaju pravo HT-a odbijati zahtjeve operatora za novim uslugama u slučaju postojanja dugovanja operatora za koja je protekao rok od 60 dana od primitka pisane opomene. Slijedom toga, isto smatramo nužnim predvidjeti i u odnosu na ostale veleprodajne usluge HT-a, pa tako i uslugu predodabira operatora. Štoviše, budući da nelikvidnost operatora, prezaduženost operatora, ulazak u postupak predstečajne nagdobe ili stečajni postupak otvaraju značajno veći rizik naplate budućih potraživanja HT-a od same činjenice postojanja dugovanja „*izvan regulatornog okvira*“, tim više ove situacije treba predvidjeti kao temelje za odbijanje novih zahtjeva operatora.

Pritom je potrebno navesti sve spomenute razloge budući da su moguće situacije u kojima operator ispunjava uvjete za postupak predstečajne nagodbe ili stečajni postupak (nelikvidnost i/ili prezaduženost), no ne pokreće/njegovi vjerovnici ne pokreću predmetne postupke. Ovdje sama financijska situacija u kojoj se operator nalazi pokazuje njegovu nemogućnost podmirivanja postojećih i budućih financijskih obveza i time stvara značajan rizik za potraživanja HT-a. S druge strane, predlaganje pokretanja ili pokretanje nekog od spomenutih postupaka može dovesti do (i) otpisa potraživanja HT-a i/ili (ii) nemogućnosti naplate potraživanja HT-a iz stečajne mase, slijedom čega je potpuno izvjesno da u takvim slučajevima HT mora imati mogućnost zaštititi se od daljnjeg povećanja svojih postojećih potraživanja prema operatoru.

Odredbu o anuliranju naknada za kašnjenje u slučaju da operator ipak podnese zahtjeve u spomenutim slučajevima, smatramo nužnim definirati, budući da bi HT imao obvezu na takve

⁴ Članak 359. stavak 1. Zakona o obveznim odnosima (NN 35/05, 41/08)

⁵ Članak 1.4.4.

⁶ Članak 4.3. stavak 2.

zahtjeve odgovoriti. U tom slučaju, u slučaju kašnjenja HT-a s odgovorom, operatori bi mogli potraživati naknade za kašnjenje, unatoč tome što se radi o zahtjevima za koje su znali da ne postoji temelj za njihovo prihvaćanje.

3. Definiranje kvota i tolerancija kod podnošenja zahtjeva za uslugom predodabira operatora

Tekst u Prijedlogu analize tržišta (str.60, t.2.) glasi:

„Obveza pružanja pristupa u svrhu pružanja usluge započinjanja (originacije) poziva za uslugu predodabira operatora na način da se dopusti implementacija funkcionalnosti predodabira operatora za sve vrste poziva u rokovima propisanim Standardnom ponudom.“

Prijedlog:

Dodati novu točku 3. u kojoj će se definirati sljedeće:

HT je obavezan u rokovima propisanim Standardnom ponudom na godišnjoj razini realizirati 95% od broja zaprimljenih zahtjeva za uslugom predodabira operatora. Obveza isplate naknada za kašnjenje primjenjuje se na zahtjeve koji prelaze 5% dopuštene godišnje tolerancije.

Operator korisnik je ovlašten podnositi HT-u zahtjeve za novim uslugama predodabira operatora u dnevnim količinama koje odgovaraju prosječnom dnevnom broju zahtjeva koje je taj Operator korisnik dostavljao HT-u u prethodnom razdoblju od 12 mjeseci, a koje količine će se definirati u Prilogu ugovora sklopljenog između Operatora korisnika i HT-a. Prosječne količine zahtjeva, po Operatoru korisniku, će se revidirati svaka 3 mjeseca, ovisno o povećanju ili smanjenju prosječnog broja zahtjeva podnesenih od strane svakog Operatora korisnika. U slučaju novog Operatora korisnika usluge predodabira operatora, prosječne količine zahtjeva definirati će se po proteku 3 mjeseca od podnošenja prvog zahtjeva za uslugu predodabira operatora.

U slučaju da Operator korisnik želi promijeniti dnevne količine za naredni period u odnosu na dnevne količine određene prema prosjeku u prethodnom razdoblju od 12 mjeseci, u mogućnosti je dostaviti HT-u svoje tromjesečne planove, 60 dana prije početka kvartalnog razdoblja za koje želi primjenu novih dnevnih količina. HT je ovlašten zaprimljene planove Operatora korisnika koristiti isključivo u svrhu planiranja resursa za obradu i realizaciju veleprodajnih zahtjeva.

Ukoliko planovi dostavljeni od strane Operatora korisnika, u bilo kojih 15 uzastopnih dana predmetnog kvartalnog razdoblja, ne budu odgovarali stvarno dostavljenim količinama zahtjeva na način da je broj kumulativno podnesenih zahtjeva u tih 15 dana ispod nivoa od 25% planirane petnaestodnevne količine (15 x prosječni planirani dnevni broj zahtjeva), HT je ovlašten za ostatak kvartalnog razdoblja i sljedeće kvartalno razdoblje Prilog ugovora korigirati sukladno stvarno dostavljenim količinama zahtjeva u prethodnom kvartalnom razdoblju.

U slučaju da broj zahtjeva za novim uslugama koje je Operator korisnik u jednom radnom danu podnio HT-u odstupaju za više od 25% od količina iz Priloga ugovora, za podnesene zahtjeve koji prelaze okvir „broj zahtjeva iz Priloga ugovora + 25%“, HT je obvezan realizirati zahtjeve po „best effort“ principu.

Na zahtjeve zaprimljene u tom danu koji prelaze okvir „broj zahtjeva iz Priloga ugovora + 25%“ ne primjenjuju se odredbe Standardne ponude o naknadama za kašnjenje na strani HT-a.

Objašnjenje

Standardnom ponudom Hrvatskog Telekom d.d. za usluge međupovezivanja regulirani su rokovi za realizaciju zahtjeva operatora korisnika za uslugu predodabira operatora. Prijedlogom analize tržišta sada se predviđaju naknade za slučaj zakašnjenja HT-a s realizacijom pojedinačnih zahtjeva. Pritom je postojeći koncept standardnih ponuda takav da je HT u obvezi u propisanim rokovima realizirati svaki zaprimljeni zahtjev. Naime, HT je obvezan u strogim i kratkim rokovima realizirati sve zahtjeve koje zaprimi, neovisno o dnevnoj ili mjesečnoj količini zahtjeva i neovisno o tome da li je u određenom danu ili mjesecu došlo do povećanja broja zahtjeva za uslugu predodabira operatora. Prijedlog analize tržišta pak predviđa da je HT obvezan operatorima isplatiti predviđene naknade za svaki dan zakašnjenja pojedinog zahtjeva, neovisno o tome o kojem se postotku kašnjenja od ukupnog broja zaprimljenih zahtjeva radilo i bez da HT ima mogućnost predvidjeti količine zahtjeva koje će zaprimiti od pojedinih operatora.

U ovome trenutku HT nema mogućnosti efikasno planirati svoje veleprodajne resurse budući da pojedini operatori korisnici standardnih ponuda HT-a (i) izrazito neravnomjerno dostavljaju zahtjeve za pojedinim veleprodajnim uslugama te (ii) ne najavljuju povećani volumen usluga koje će zatražiti. Tako se broj zahtjeva podnesenih u jednome danu od strane pojedinog Operatora korisnika može kretati od jednog do nekoliko tisuća⁷ zahtjeva, što učinkovito planiranje resursa na strani HT-a čini gotovo nemogućim.

Na ovaj način HT je obvezi realizirati 100% zaprimljenih zahtjeva, pa tako i zahtjeva za uslugu predodabira operatora, u kratkom propisanom roku te, sukladno Prijedlogu analize tržišta, snositi naknade za kašnjenje u realizaciji makar i jednog zakašnjelog zahtjeva, neovisno o broju zahtjeva koje je konkretan operator dostavio u pojedinom danu ili mjesecu. Ovakav regulatorni režim onemogućuje HT-u učinkovito planiranje svojih resursa te u tom smislu minimiziranje rizika kašnjenja u realizaciji veleprodajnih zahtjeva, budući da HT ne može predvidjeti obujam očekivanog posla.

Pored toga, ovakav režim operatorima ostavlja prostor zlouporabe prava na naknade za kašnjenje, budući da operatori imaju mogućnost zahtjeve za veleprodajnim uslugama dostavljati HT-u rjeđe, a u velikim količinama, što HT faktično onemogućuje u poštivanju propisanih u rokova u odnosu na sve zahtjeve zaprimljene u istom danu, a operatorima omogućuje zlouporabu prava na naknade za kašnjenje.

Naime, svrha je obveze pristupa omogućiti operatorima učinkovit i pravovremen pristup mreži operatora sa značajnom tržišnom snagom. Navedeno se postiže propisivanjem rokova u kojima je operator sa značajnom tržišnom snagom obvezan operatorima omogućiti pristup

⁷ Konkretnu raspodjelu količine zahtjeva po danima, u odnosu na pojedine operatore, HT ne prikazuje s obzirom na povjerljivost podataka, no iste je u mogućnosti dostaviti HAKOM-u na zahtjev.

svojoj mreži, kako bi se izbjeglo odugovlačenje u realizaciji veleprodajnih zahtjeva operatora. Međutim, u situaciji kada operator korisnik veleprodajne usluge zahtijeva od operatora sa značajnom tržišnom snagom ispunjenje obveze pristupa u propisanim rokovima, (i) unatoč tome što dostavljena količina zahtjeva značajno odstupa od volumena usluga koje se redovito realiziraju u uspostavljenom poslovnom odnosu te (ii) unatoč tome što operator nije u dobroj vjeri, u razumnom roku najavio povećani volumen naručenih usluga, isto predstavlja ostvarivanje prava iz odluka HAKOM-a na način kojim se otežava ispunjenje obveze operatora sa značajnom tržišnom snagom.

Ističemo kako ovakav način ostvarivanja prava iz ugovornog odnosa nije u skladu s općim propisima obveznog prava⁸ te je protivan načelu savjesnosti i poštenja kao temeljnom načelu obveznih odnosa. U tom smislu, otvaranje prostora za ovakvo postupanje operatora korisnika nikako ne bi trebao biti *ratio* uvođenja naknada za kašnjenje u realizaciji usluge predodabira operatora u standardne ponude HT-a.

Ovakva regulacija procesa obrade zahtjeva za uslugom predodabira operatora ukazuje se kao otegotna za HT, budući da ista nije razmjerna i opravdana s obzirom na cilj koji se istom želi postići, a kako je propisano člankom 56. stavak 3. ZEK-a.

Ističemo kako je predvidljivost opterećenosti elektroničke komunikacijske mreže i resursa nužna postavka poslovanja kako HT-a tako i svakog operatora korisnika. Izostanak pak navedenog u odnosu na veleprodajno poslovanje HT-a, onemogućava HT u pravovremenoj i učinkovitoj realizaciji veleprodajnih usluga svih operatora korisnika, što posljedično najviše štete nanosi samim krajnjim korisnicima.

Upravo s obzirom na navedeno, smatramo da je nužno u okviru analize tržišta definirati određena pravila vezano za dostavu zahtjeva od strane operatora korisnika. Budući da svaki operator korisnik veleprodajne usluge ima različit obujam poslovanja, smatramo primjerenim definirati da maksimalna količina zahtjeva koju HT može očekivati od pojedinog operatora odgovara prosjeku tog operatora u reprezentativnom prošlom razdoblju. Pritom, naravno, u obzir dolazi određeno odstupanje, koje, međutim, ne bi smjelo biti takvo da onemogućuje HT u pravovremenoj obradi i realizaciji svih podnesenih zahtjeva.

Ukoliko pak operator korisnik namjerava povećati obujam svog poslovanja, tada mu stoji na raspolaganju najava HT-u povećane količine zahtjeva u razumnom roku, a kako bi HT imao mogućnost svoje poslovanje prilagoditi povećanom obujmu posla. S obzirom da se radi o veleprodajnim podacima, isti bi bili korišteni isključivo za potrebe planiranja veleprodajnih procesa. Pritom, kako bi se spriječilo dostavljanje nerealnih planova i angažiranje resursa od strane HT-a koji bi na kraju ostali neiskorišteni, nužno je predvidjeti mogućnost korekcije dostavljenih planova ukoliko isti ne budu realizirani.

Međutim, i kod postojanja mogućnosti planiranja resursa i broja zahtjeva za veleprodajnim uslugama koji će u određenom razdoblju biti u obradi, s obzirom na količine zahtjeva koje HT zaprima od strane operatora na mjesečnoj razini, nije moguće u potpunosti izbjeći povremena kašnjenja na pojedinačnoj osnovi, kako zbog neizbježnih grešaka u automatiziranim

⁸ Zakonom o obveznim odnosima propisano je „Zabranjeno je ostvarivanje prava iz obveznog odnosa suprotno svrsi zbog koje je ono propisom ustanovljeno ili priznato.“ (čl. 6), „Svatko je dužan uzdržati se od postupka kojim se može drugome prouzročiti šteta.“ (čl. 8.), „Sudionik u obveznom odnosu dužan je u ostvarivanju svog prava suzdržati se od postupka kojim bi se otežalo ispunjenje obveze drugog sudionika.“ (čl.10.st.3.).

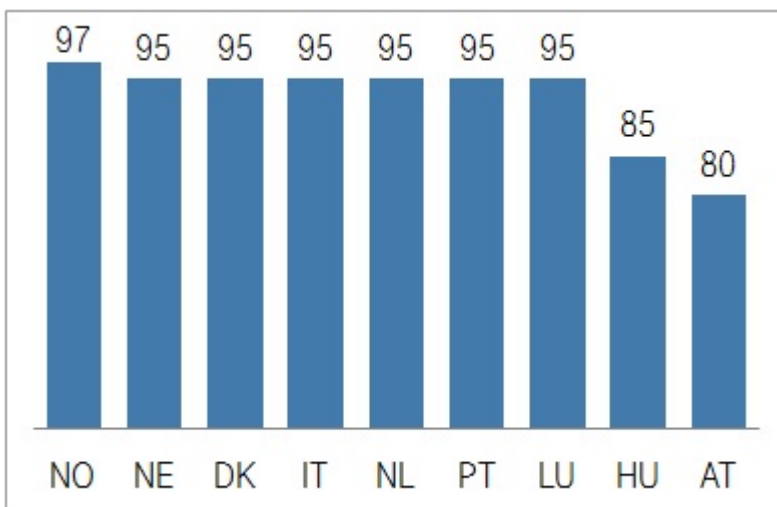
sustavima preko kojih se zahtjevi obrađuju, tako i zbog mogućih komplikacija u procesima obrade pojedinačnih zahtjeva.

Navedeno je nužna posljedica velikog broja zahtjeva koji trebaju biti obrađeni u kratkim rokovima. Naime, u razdoblju od 2009. godine do 2012. godine prisutan je trend povećanja broja zahtjeva za veleprodajnim uslugama kao i veća zastupljenost složenih veleprodajnih zahtjeva.⁹

Dodatno, europska praksa također prepoznaje nužnost predviđanja određenih tolerancija u isporuci veleprodajnih usluga, i to pored obveze dostave planova od strane operatora, odnosno i u situaciji gdje je *incumbent* operator u mogućnosti planirati svoje resurse.

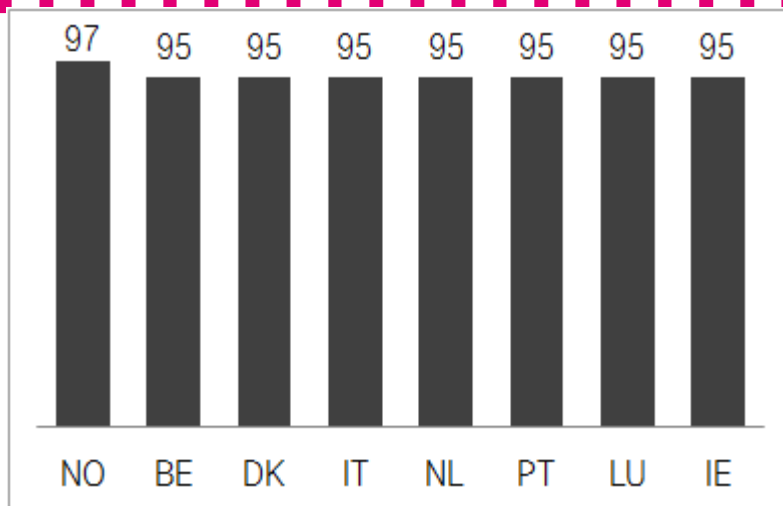
Ove se tolerancije u pravilu sastoje u određenom postotku zahtjeva koje je *incumbent*, gledajući kroz određeno vremensko razdoblje, obvezan realizirati u propisanim rokovima. Ovaj se postotak, prema nama dostupnim podacima, kreće od 80% do 97% kod usluge veleprodajnog širokopojasnog pristupa (BSA) ili pak 95% do 97% kod usluge izdvojenog pristupa lokalnoj petlji (ULL). Nepoštivanje predmetnog postotka zahtjeva realiziranih u roku u pravilu znači obvezu plaćanja određenih naknada operatorima, dok s druge strane, kašnjenje koje je u okviru „dopuštenog“ ne rezultira takvom posljedicom. Konkretno tolerancije u odnosu na BSA i ULL uslugu iznosimo u nastavku.

BSA usluga (% u propisanom vremenu)

ULL usluga (% u propisanom vremenu)

⁹ HT je podatke o navedenom u mogućnosti dostaviti HAKOM-u na zahtjev.

Nastavno na navedeno, ističemo kako je i HT obvezan u strogim i vrlo kratkim rokovima obrađivati značajne količine veleprodajnih zahtjeva, slijedom čega u pojedinim slučajevima nužno dolazi do pojedinačnih odstupanja. Budući da HT i najvećim naporima, s obzirom na kompleksnost procesa, nije u mogućnosti takva odstupanja u potpunosti eliminirati, HT ne bi smio biti primoran trpjeti štetu u vidu obveze plaćanja naknada za pojedinačna kašnjenja koja predstavljaju iznimku. Imajući u vidu da je ovaj stav već proveden u standardnim ponudama *incumbent* operatora većine država EU te se utoliko isti nužno ukazuje kao opravdan, HT smatra nužnim implementirati ga također u regulatorni okvir u Republici Hrvatskoj.

4. Visina naknade za kašnjenje

Tekst u Prijedlogu analize tržišta (str.60, t.2.)

HT je obvezan u standardnu ponudu ugraditi odredbu kojom se obvezuje isplatiti operatoru korisniku naknadu za svaki dan zakašnjenja u pružanju usluge iz točke 2. ove obveze na način da naknada za svaki dan zakašnjenja unutar prvih 10 dana zakašnjenja iznosi 100% mjesečne/fiksne naknade za tu veleprodajnu uslugu dok naknada za svaki sljedeći dan zakašnjenja iznosi 150% mjesečne/fiksne naknade za tu veleprodajnu uslugu.

Prijedlog:

HT predlaže da se navedena odredba briše. Podredno, HT predlaže sljedeću izmjenu odredbe:

HT je obvezan u standardnu ponudu ugraditi odredbu kojom se obvezuje isplatiti operatoru korisniku naknadu za svaki dan zakašnjenja u pružanju usluge iz točke 2. ove obveze na način da naknada za svaki dan zakašnjenja odgovara stvarnoj šteti koju operator korisnik trpi zbog zakašnjenja.

Iznos naknada za kašnjenje utvrditi će se u zasebnom postupku pred HAKOM-om, koji postupak će se provesti do objave nove standardne ponude međupovezivanja.

Obrazloženje:

ZEK u članku 61. stavku 3. **taksativno** propisuje što sve HAKOM može naložiti operatoru sa značajnom tržišnom snagom, u okviru određivanja regulatorne obveze pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže. Naknada za zakašnjenje predstavlja mjeru koja nije izričito predviđena člankom 61. stavkom 3. ZEK-a pa je upitno postupanje HAKOM-a unutar granica nadležnosti, sukladno odredbi članka 5. stavka 1. i članka 7. stavka 1. ZEK-a.

Sve da se naknada za zakašnjenje može podvesti pod „dodatne uvjete“ koji se odnose na ispunjavanje načela pravičnosti, razumnosti i pravodobnosti u smislu članka 61. stavka 3. ZEK-a, HT skreće pozornost na obvezu postupanja HAKOM-a sukladno članku 56. stavku 3. i članku 5. ZEK-a. Naime, HAKOM je sukladno navedenim člancima ZEK-a dužan pri obavljanju regulatornih poslova **poduzimati mjere primjenjujući načelo objektivnosti, transparentnosti, nediskriminacije i razmjernosti**. Ovdje predložena visina iznosa naknade za zakašnjenje nije zasigurno razmjerna niti opravdana, a iz Prijedloga analize tržišta ne može se zaključiti da li se ista temelji na prirodi utvrđenog nedostatka na tržištu.

Tako HAKOM pogrešno na str. 63 Prijedloga analize tržišta navodi kako se „*predlaže povećati trenutne iznose naknada za kašnjenje sa 50% za svaki dan kašnjenja do 10 dana na 100% (za svaki dan kašnjenja prvih 10 dana) i zadržati naknade u iznosu od 150% za svaki dan kašnjenja duži od 11. dana budući da postojeća sredstva nisu bila u dovoljnoj mjeri efikasna, odnosno kašnjenje je bilo konstantno*“. Navedeni zaključak HAKOM-a je nepravilan budući da **dosada uopće nisu bile predviđene naknade za zakašnjenje za uslugu predodabira operatora**.

Stoga se postavlja pitanje da li je doista predloženi postotak visine naknade za zakašnjenje nužan i razmjernan ili se rizik pojave ili povećanja neke od prepreka razvoju djelotvornog tržišnog natjecanja mogao eliminirati nižom visinom naknade. Iz samog obrazloženja Prijedloga analize tržišta ne može se zaključiti da li je razmatrana razmjernost i opravdanost određivanja kako naknade, tako i njezine visine. Kriterij za određivanje visine naknade za zakašnjenje trebala bi biti upravo **stvarna šteta koju operator korisnik trpi u slučaju nastalog zakašnjenja u pružanju usluge od strane HT-a**.

Iz niže priložene tablice dade se zaključiti kako ovdje predložena visina naknade za zakašnjenje nije razmjerna niti opravdana, budući da je šteta koju operator korisnik trpi u slučaju zakašnjenja drastično manja od naknade koju mu je HT obvezan isplatiti.

Veleprodajna usluga	Veleprodajna cijena HT-a	Ugovorna kazna za zakašnjenje u ispunjenju – prvih 10 dana 50% mjesečne naknade po danu /100% fiksne naknade po danu u slučaju CPS-a ¹⁰	Ugovorna kazna za zakašnjenje u ispunjenju – od 11. dana 150% mjesečne naknade po danu	Prosječan mjesečni prihod operatora u RH od maloprodajne usluge koju pruža, po korisniku u 2011.g.*	Prosječan prihod operatora od korisnika usluga po danu	Razlika između prosječnog prihoda operatora po danu i iznosa ugovorne kazne po danu za prvih 10 dana zakašnjenja	Razlika između prosječnog prihoda operatora po danu i iznosa ugovorne kazne po danu od 11. dana zakašnjenja	Razlika između prosječnog mjesečnog prihoda operatora od maloprodajne usluge i ugovorne kazne u slučaju mjesec dana zakašnjenja u ispunjenju po korisniku
Usluga veleprodajnog širokopojsnog pristupa Internetu	59,70** kn	29,85 kn	89,55 kn	141 kn (uključuje prihod od usluge širokopojsnog pristupa Internetu)	4,55 kn	25,3 kn	85 kn	2038,05 kn
Usluga izdvojeno pristupa lokalnoj petlji	43,61 kn	21,81 kn	65,42 kn	212 kn (uključuje prihod od usluga fiksne telefonije i širokopojsnog pristupa Internetu)	6,84 kn	14,97 kn	58,58 kn	1379,92 kn
Usluga najma korisničke linije	46,68 kn	23,34 kn	70,02 kn	71 kn*** (uključuje prihod od fiksne telefonije)	2,29 kn	21,05 kn	67,73 kn	1632,82 kn
Usluga predodabira operatora (prema Prijedlogu analize tržišta)	36,89	36,89	55,34	71 kn*** (uključuje prihod od fiksne telefonije)	2,29 kn	34,6 kn	53,05	1460,04

*Podaci iz *Analysis Mason Country Report Croatia, October 2012*, izvješća o stanju tržišta elektroničkih komunikacija u Hrvatskoj konzultantske kuće Analysis Mason. Uzet je u obzir prihod operatora od onih maloprodajnih usluga koje se pružaju temeljem konkretne veleprodajne usluge HT-a.

¹⁰ Sukladno Prijedlogu analize tržišta.

**S obzirom na različite cijene usluge veleprodajnog širokopojsnog pristupa Internetu, ovisno o brzini i paketu prometa koji ugovori operator, prikazana cijena od 59,70 kn predstavlja ponderiranu prosječnu cijenu usluge veleprodajnog širokopojsnog pristupa koju HT pruža svim operatorima elektroničkih komunikacija, izračunata temeljem podataka za mjesec prosinac 2012. godine.

***Prikaz odnosa prosječnog prihoda i iznosa ugovornih kazni je okviran, budući da HT ne raspolaže podacima o prosječnom mjesečnom prihodu operatora po krajnjem korisniku posebno za uslugu pristupa javnoj komunikacijskoj mreži te posebno za javno dostupnu telefonsku uslugu. Stoga je kao reprezentativan uzet iznos od 71 kn koji uključuje prihod od usluge pristupa javnoj komunikacijskoj mreži i javno dostupne telefonske usluge zajedno, a koji je podatak HT-u bio dostupan.

5. Uvođenje IP-IP međupovezivanja – str. 61. Prijedloga analize tržišta

U Prijedlogu analize tržišta stoji sljedeće:

Nakon završetka postupka gašenja lokalnih centrala i prelaska svih korisnika na IMS HT je obvezan omogućiti povezivanje na IP-IP razini s ostalim operatorima korisnicima

U razdoblju do konačnog gašenja svih lokalnih centrala bit će moguće paralelno međupovezivanje na TDM razini (trenutna tehnologija) i na IP razini.

HT je dužan 24 mjeseca prije uspostave IP-IP povezivanja s drugim operatorima korisnicima, u RIO uvrstiti:

- tehničku shemu svoje mreže i shemu IP povezivanja
- broj i lokacije točaka IP međupovezivanja (POI)
- referentnu normu na kojoj se temelji arhitektura i funkcionalno rješenje za međusobno povezivanje putem IP-a
- protokole za prijenos u NNI na razini kontrole i razini korisnika
- protokol za signalizaciju
- sve ostale tehničke specifikacije i norme koje su neophodne za međudjelovanje usluga i neometano funkcioniranje istih između operatora korisnika i HT-a

Komentari:

1. Tehnički uvjeti za IP-IP interkonekciju

S obzirom da HT provodi postupak migracije svojih korisnika na IMS tehnologiju, razumno je očekivati da će se u nadolazećem razdoblju otvoriti pitanje uvođenja IP-IP interkonekcije u RH. Međutim, skrećemo pažnju da je pitanje mogućeg uvođenja IP-IP interkonekcije bilo predmetnom razgovora između HT-a i alternativnih operatora (2011/2012 g.), a da su se operatori korisnici negativno očitovali na HT-ov prijedlog pokretanja pilota za IP-IP interkonekciju upravo zbog nespremnosti svojih platformi i poslovne želje za povratom već izvršenih ulaganja u TDM interkonekciju.

Dodatno, HT još uvijek u svojoj mreži nije ugasio niti jednu lokalnu centralu pa stoga načelno smatramo da bi definiranje tehničkih uvjeta za IP-IP interkonekciju u ovom trenutku bilo preuranjeno te u razdoblju 2013/2014 ne vidimo potrebu za izmjenom HT-ove Standardne ponude u navedenom smjeru.

Također skrećemo pažnju kako će mogućnost spajanja putem TDM sučelja na mrežu HT-a biti moguća i nakon gašenja lokalnih centrala i to na tranzitnoj razini putem MGW čvorova (engl. media gateway), dok će uspostava IP-IP međupovezivanja ovisiti, između ostalog, i o spremnosti na strani operatora korisnika.

2. Rok uvođenja tehničkih uvjeta u RIO 24 (tržište originacije) odnosno 18 mjeseci (tržište terminacije) prije uspostave IP-IP međupovezivanja

HT prije svega smatra da rok uvođenja tehničkih uvjeta za IP-IP međupovezivanje treba biti razuman i odgovarati stvarnoj procjeni vremena potrebnog za prilagodbu operatora za IP-IP međupovezivanje.

S obzirom da se planiranje za svaku narednu poslovnu godinu vrši u prosjeku dva do tri mjeseca prije početka poslovne godine, HT je mišljenja da bi se navedeni rokovi trebali skratiti na maksimalno 18 mjeseci prije uspostave IP-IP međupovezivanja te da bi tako definiran rok odgovarao stvarnoj procjeni vremena potrebnog za prilagodbu operatora.

U tom smislu, slažemo se s prijedlogom HAKOM-a da HT u određenom razdoblju prije gašenja posljednje lokalne centrale objavi uvjete za IP –IP povezivanje i uvrsti ih u Standardnu ponudu, međutim, smatramo da taj rok treba iznositi maksimalno 18 mjeseci prije gašenja zadnje lokalne centrale.

Dalje, budući da u Prijedlogu analize tržišta stoji kako će u razdoblju do konačnog gašenja svih lokalnih centrala biti moguće paralelno međupovezivanje na TDM i na IP razini, iz toga proizlazi da bi se pitanje uvođenja IP-IP interkonekcije moglo otvoriti i prije gašenja zadnje lokalne centrale. HT smatra da bi u slučaju razumnog zahtjeva u periodu do konačnog gašenja TDM centrala HT mogao eventualno ponuditi IP interkonekciju ali isključivo na komercijalnoj osnovi.

Također, budući da za uvođenje IP-IP interkonekcije treba obaviti niz predradnji, za iste je po našoj procjeni potrebno dodatno razdoblje u trajanju od 18 mjeseci. Naime, predložena tehnička rješenja za IP-IP interkonekciju treba dodatno testirati s operatorima korisnicima, što također zahtijeva odgovarajući vremenski rok. Tipični postupak uvođenja IP interkonekcije obuhvaća fazu laboratorijskog testiranja (certificiranja), plan realizacije i testiranja na terenu i tek nakon toga postupnu migraciju prometa

Dakle, HT bi u razdoblju do gašenja zadnje lokalne centrale, a na razumni zahtjev operatora, mogao omogućiti IP povezivanje međutim, u roku od 18 mjeseci od zaprimanja razumnog zahtjeva te pod komercijalnim uvjetima.

Prijedlog:

Skratiti rok u kojem bi HT bio dužan uvrstiti tehničke uvjete za IP-IP međupovezivanje u svoju standardnu ponudu sa 24 mjeseca na maksimalno 18 mjeseci.

Definirati razumni rok u trajanju od 18 mjeseci u kojem bi HT, nastavno na zaprimanje razumnog zahtjeva operatora korisnika za uspostavom IP-IP interkonekcije, bio dužan odgovoriti na zahtjev operatora te definirati komercijalne uvjete za IP-IP interkonekciju.

3. Definiranje veleprodajnih uvjeta za migraciju na IMS

U Prijedlogu analize tržišta definirano je da će HAKOM za svaku fazu gašenja lokalnih centrala u HT-ovoj mreži, a sukladno okvirnom planu dostavljenom od strane HT-a, donijeti posebno rješenje koje će sadržavati:

- a) veleprodajne uvjete gašenja istih i
- b) datume gašenja lokalnih centrala.

Ad a)

HT smatra nepotrebnim za svaku fazu gašenja lokalnih centrala donositi zasebno rješenje kojim bi se definirali veleprodajni uvjeti gašenja, već smatramo potrebnim nakon dovršetka pilot projekta Prečko donijeti konačno rješenje kojim bi se definirali veleprodajni uvjeti primjenjivi na sva buduća gašenja lokalnih centrala.

U tom smjeru idu i stavovi HAKOM-a izneseni u privremenom rješenju od 19. prosinca 2012.g. kojim su definirani veleprodajni uvjeti provedbe pilot projekta gašenja lokalne centrale Prečko. Naime, u obrazloženju tog privremenog rješenja navedeno je da će HAKOM nakon provedbe pilot projekta po potrebi izmijeniti uvjete navedene u privremenom rješenju te odrediti izvršenje takvih uvjeta u primjenjive standardne ponude, kao i da će tako definirani uvjeti vrijediti za gašenje svih ostalih lokalnih centrala.

Takvo rješenje pridonijelo bi stvaranju zadovoljavajuće razine pravne sigurnosti za HT, s obzirom da bi veleprodajni uvjeti gašenja lokalnih centrala bili unaprijed definirani i jasni, što bi HT-u omogućilo pravovremenu izradu plana gašenja lokalnih centrala. U protivnom, HT bi bio doveden u poziciju u kojoj prije donošenja odluke HAKOM-a o pripadajućim uvjetima gašenja lokalnih centrala ne bi mogao finalizirati svoje planove, što smatramo ograničavanjem poslovne slobode HT-a i nepotrebnim opterećenjem za HT-ovo poslovanje.

Dodatno, HT napominje kako veleprodajni uvjeti gašenja lokalnih centrala i migracija veleprodajnih usluga trebaju biti identični u svim fazama gašenja lokalnih centrala, te stoga donošenje zasebnih rješenja za svaku pojedinu fazu ni u tom smislu nije opravdano.

Ad b)

Ne slažemo se s prijedlogom HAKOM-a prema kojem bi HAKOM za svaku fazu gašenja lokalnih centrala svojom odlukom definirao konkretne datume gašenja centrala jer isto predstavlja ozbiljno ograničenje HT-ove poslovne slobode.

Naime, HT mora imati mogućnost samostalno definirati datume gašenja lokalnih centrala vodeći se vlastitim poslovnim planovima i definiranim poslovnim ciljevima. Gašenje lokalnih centrala rezultat je potrebe za modernizacijom HT-ove mreže i poboljšanjem učinkovitosti poslovanja, što isključivo ulazi u domenu poslovne odluke HT-a i ne bi trebalo biti predmet odlučivanja od strane HAKOM-a.

Pri tome, HT je suglasan sa stavom HAKOM-a da operatori moraju pravovremeno dobiti informaciju o planiranim rokovima gašenja lokalnih centrala. Takvo pravo operatora već je osigurano time što je u Standardnoj ponudi HT-a za uslugu međupovezivanja već definirana

obveza HT-a obavještavati operatore o gašenju točaka međupovezivanja uz minimalan rok od 6 mjeseci unaprijed, što operatorima ostavlja dovoljno vremena za pripremu gašenja na svojoj strani.

Prijedlog:

Uzimajući u obzir gore navedeno pod Ad a) i Ad b), smatramo potrebnim navesti u Prijedlogu analize tržišta da će se konačni veleprodajni uvjeti gašenja lokalnih centrala u mreži HT-a definirati zasebnim rješenjem HAKOM-a, te da će takvi uvjeti biti primjenjivi na sve faze gašenja lokalnih centrala u HT-ovoj mreži, kao i da će HT za svaku fazu gašenja lokalnih centrala pripremiti plan gašenja te isti dostaviti HAKOM-u i operatorima korisnicima minimalno 6 mjeseci prije planiranog gašenja prve lokalne centrale u konkretnoj fazi.

Stoga HT predlaže izmjenu zadnje rečenice poglavlja 4. točka 1. te zadnje rečenice u 7. paragrafu poglavlja 8. točka 1. Prijedloga analize tržišta na način da iste glase kako slijedi:

„HAKOM će u zasebnom postupku rješenjem utvrditi konačne veleprodajne uvjete koji će biti primjenjivi na sve faze gašenja lokalnih centrala u mreži HT-a. HT je dužan dostaviti plan gašenja lokalnih centrala za svaku pojedinu godinu s okvirnim datumima gašenja pojedine lokalne centrale, te sukladno obavezama iz Standardne ponude za uslugu međupovezivanja obavještavati HAKOM i Operatore o točnom datumu gašenja lokalnih centrala.“

6. Rok realizacije usluge međupovezivanja

Prijedlogom analize tržišta predlaže se skraćivanje roka za obvezu međupovezivanja mreža ili mrežne opreme, odnosno obveze realizacije funkcionalnog međupovezivanja sa 60 na 30 dana od dana zaprimanja zahtjeva za pregovore.

HAKOM u Prijedlogu analize tržišta ne obrazlaže razloge zbog kojih predlaže navedenu promjenu roka.

S obzirom na dosadašnja iskustva u realizaciji usluge međupovezivanja smatramo kako rok od 30 dana nije dovoljan. Tako na primjer da bi se realiziralo međusobno povezivanje potrebno je pripremiti pristupne kapacitete (na primjer moguć je slučaj da operator želi doći vlastitom infrastrukturom te zatraži kolokaciju, pri čemu su rokovi koji su određeni za realizaciju kolokacije duži od 30 dana, također i za realizaciju iznajmljenih vodova rokovi za realizaciju su 18 i više dana), zatim obaviti testiranja realizacije međupovezivanja i drugo.

Pri tome je potrebno voditi računa kako se pri realizaciji usluge međupovezivanja ne radi o isporuci jednostavne elektroničke komunikacijske usluge nego o složenom postupku povezivanja dviju mreža.

Podsjećamo i kako su pri realizaciji usluge međupovezivanja potrebne aktivnosti na strani oba operatora koji se međusobno povezuju, te da ispunjavanje obveza samo jedne strane, na primjer HT-a, nije moguće realizirati međupovezivanje.

Napominjemo kako je na primjer za operatore u pokretnim elektroničkim komunikacijskim mrežama rok za uspostavu međupovezivanja 60 dana.

Također, molimo da se uzme u obziri činjenica kako je za realizaciju usluge međupovezivanja nužna dostava svih potrebnih podataka, a kako je to određeno Standardnom ponudom

međupovezivanja. Sukladno tome i rok za realizaciju usluge međupovezivanja bi se trebao početi računati od dana dostave potpunog zahtjeva operatora za međupovezivanje, a ne od zaprimanja zahtjeva za pregovore (ukoliko uz taj zahtjev nije priložena sva potrebna dokumentacija).

Koristimo prigodu ukazati i na dosadašnje slučajeve u kojima je HT na temelju zaprimljenog zahtjeva operatora izvršio sve potrebne pripreme za realizaciju usluge međupovezivanja u traženom roku, a operator koji je podnio zahtjev nije bio još spreman ili je čak i odustao od svog zahtjeva.

U cilju sprečavanja takvih slučajeva odustajanja operatora od zatražene usluge međupovezivanja, nakon što je isto već sa strane HT-a realizirano, smatramo potrebnim omogućiti HT-u naplatu troškova do kojih je došlo u pripremi usluge međupovezivanja.

Podredno skrećemo pažnju da navedeni rokovi nisu primjenjivi na eventualnu buduću uspostavu međupovezivanja na IP-IP razini, s obzirom da Prijedlog analize tržišta predviđa drugačije rokove po ovom pitanju.

Prijedlog:

Na temelju svega prethodno navedenog, a uzimajući u obzir i činjenicu kako niti HAKOM u Prijedlogu analize tržišta nije obrazložio koji bi bili razlozi za skraćivanje roka za realizaciju usluge međupovezivanja, te u cilju usklađivanja rokova za realizaciju usluge međupovezivanja za sve operatore elektroničkih komunikacijskih mreža tražimo da se odredi rok od 60 dana.

Također kako bi se uzela u obzir činjenica da zaprimljeni zahtjev za pregovore može biti nepotpun, predlažemo izmjenu u točki 8. na stranici 60. Prijedloga analize tržišta na način da ista glasi:

„6. obveza međupovezivanja mreža ili mrežne opreme, odnosno obveza realizacije funkcionalnog međupovezivanja u roku od 60 dana od dana zaprimanja potpunog zahtjeva za pregovore.“

Nadalje predlažemo na stranici 54. Prijedloga analize tržišta nakon rečenice *„U ocjeni razumnog zahtjeva ili u pregovorima, HT ne smije zahtijevati od operatora koji želi ostvariti međupovezivanje određene akcije ili određene uvjete međupovezivanja koji bi bili suprotni regulatornim obvezama koje su ovim dokumentom određene HT-u kao operatoru sa značajnom tržišnom snagom.“* dodavanje sljedeće rečenice:

„HT ima pravo na naknadu troškova vezanih uz pripremu usluge međupovezivanja na temelju zaprimljenog zahtjeva za pregovore u slučaju ako operator podnositelj zahtjeva nakon podnošenja zahtjeva za pregovore odustane od zatražene usluge međupovezivanja.“

Ostali komentari:

Mjerodavno tržište u dimenziji usluga – Poglavlje 5.1. Prijedloga analize tržišta

a) Usluga započinjanja (originacije) poziva u svrhu pristupa nezemljopisnim brojevima u mreži drugog operatora i kratkim kodovima za glasovne usluge

Podsjećamo kako je HAKOM 19. rujna 2012. godine donio odluku¹¹ kojom se utvrđuje da mjerodavno tržište pristupa mreži za operatora usluga s posebnom tarifom u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom putem 06x brojeva nije podložno prethodnoj regulaciji jer nisu istodobno zadovoljena sva tri mjerila iz članka 53. stavka 2. ZEK-a.

Tijekom javne rasprave¹² vezano uz prijedlog prethodno navedene odluke HT je zatražio ukidanje prethodno određenih regulatornih obveza i u dijelu koji se odnosi na pristup uslugama s posebnom tarifom u mrežama drugih operatora.

HAKOM spomenuti prijedlog nije prihvatio uz argumentaciju da regulacija pristupa uslugama s posebnom tarifom u mrežama drugih operatora nije predmet tržišta obuhvaćenog testom tri mjerila, odnosno da je ista određena na tržištu započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji, te da zbog toga HAKOM nije u mogućnosti odlučivati o regulaciji usluge koja nije sastavni dio predmetnog tržišta. Međutim istovremeno su se predmetnom odlukom ukinule prethodno određene regulatorne obveze na tržištu pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom.

Ističemo da je sam HAKOM u okviru testa tri mjerila na tržištu pristupa mreži za operatore usluga s posebnom tarifom zaključio da je na maloprodajnom tržištu usluga s posebnom tarifom i veleprodajnom tržištu pristupa mreži u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom tržišno natjecanja razvijeno. Slijedom toga, s obzirom da na ovom tržištu nije zadovoljen test 3 mjerila, ne postoji osnova za reguliranje od strane HAKOM-a odnosa koji se tiču pružanja predmetnih usluga.

Međutim, u Prijedlogu analize tržišta HAKOM ne samo što regulira cijenu pristupa brojevima uslugama s posebnom tarifom u mrežama drugih operatora već postojeće obveze HT-a proširuje na usluge koje se pružaju putem kratkih kodova. Pritom u Prijedlogu analize tržišta ne nalazimo da je HAKOM zasebno analizirao dio tržišta koje se odnosi na uslugu započinjanja (originacije) poziva u svrhu pristupa nezemljopisnim brojevima u mreži drugog operatora i kratkim kodovima za glasovne usluge.

Smatramo kako se u slučaju usluga započinjanja (originacije) poziva u svrhu pristupa nezemljopisnim brojevima u mreži drugog operatora i kratkim kodovima za glasovne usluge radi tek o usko povezanom tržištu u odnosu na mjerodavno tržište koje bi trebalo biti predmet analize tržišta započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se

¹¹ Klasa: UP/I-344-01/12-03/01, Urbroj: 376-11/12-19

¹² Održana od 21. lipnja do 20. kolovoza 2012. godine

pruža na fiksnoj lokaciji. Slijedom toga, a sukladno EU regulativi¹³ takvo usko povezano tržište bi se moglo regulirati samo pod uvjetom da je i na njemu zadovoljen test 3 kriterija.

Pozivamo stoga HAKOM da provede potrebne analize, te da se sukladno utvrđenom postojanju tržišnog natjecanja donese odluka o ukidanju ili određivanju regulatornih obveza vezano uz usluge započinjanja (originacije) poziva u svrhu pristupa nezemljopisnim brojevima u mreži drugog operatora i kratkim kodovima za glasovne usluge.

b) Homebox usluga

U Poglavlju 5.1.1.6. Prijedloga analize tržišta navodi se kako HAKOM zaključuje da potražnja za uslugom započinjanja (originacije) poziva a veleprodajnoj razini proizlazi:

- potražnje za uslugama poziva koji se ostvaruju putem PSTN tehnologije,
- potražnje za uslugama poziva putem internetskog protokola (VoIP) koji osiguravaju poseban virtualni kanal za prijenos govora,
- potražnje za CPS uslugom,
- potražnje za uslugama poziva koji se ostvaruju putem kabelske mreže te
- potražnje za uslugama poziva koji se ostvaruju putem Homebox usluge

Na temelju toga u poglavlju 5.1.2. Prijedloga analize tržišta analizira se zamjenjivost na strani ponude i potražnje na veleprodajnoj razini.

U toj analizi se između ostalog posebno razmatraju i usluge poziva putem internetskog protokola (VoIP) koji osiguravaju poseban virtualni kanal za prijenos govora (Poglavlje 5.1.2.1) i usluge poziva koji se ostvaruju putem kabelske mreže (Poglavlje 5.1.2.5) za koje se zaključuje kako ne predstavljaju zamjensku uslugu usluzi započinjanja (originacije) poziva.

Međutim takva analiza je izostala u slučaju usluge poziva koji se ostvaruju putem Homebox usluge, te stoga nije jasno da li navedena usluga ulazi u mjerodavno tržište u dimenziji usluga.

Pri tome napominjemo kako niti u Poglavlju 5.3 Prijedloga analize tržišta, u kojem se navodi od čega se sastoji mjerodavno tržište započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji ne navodi koje su prijenosne tehnologije uključene obuhvaćene mjerodavnim tržištem.

Slijedom navedenog, nije jasno da li usluge poziva koji se ostvaruju putem Homebox usluge predstavljaju zamjensku uslugu usluzi započinjanja (originacije) poziva te da li se ista smatra sastavnim dijelom mjerodavnog tržišta te je kao takva podložna regulatornim mjerama.

c) Usluga posebnog virtualnog kanala za VoIP uslugu – (N)BSA usluga

HT se ne može složiti s zaključkom HAKOM-a, da samostalna VoIP usluga nije zaživjela radi nedovoljne rasprostranjenosti iste i da se radi toga ne može smatrati zamjenskom uslugom započinjanja poziva. Naime trenutna pokrivenost domaćinstava s širokopojasnom tehnologijom je značajna (približno 98% domaćinstava), te korištenjem novih tehnologija HT može u potpunosti omogućiti kao zamjensku uslugu na veleprodajnoj razini usluzi

¹³ Commission guidelines on market analysis and the assessment of significant market power under the Community regulatory framework for electronic communications networks and services, članak 85.

započinjanja poziva u nepokretnoj mreži aktiviranjem CPS profila svi pozivi na IAD-u u vlasništvu HT-a.

Isto tako kao zamjensko rješenje u projektu migracije za korisnike koji koriste ISDN BRA sučelje temelji se na pristupu mreži putem samostalne veleprodajne ADSL usluge (NBSA) definiranjem profila 256 kbits simetrično u dolaznom i odlaznom smjeru, čime se stvaraju preduvjeti za gašenje ISDN BRA tehnologije kao preduvjeta migracije krajnjih korisnika na IMS platformu.

d) Usluga odabira operatora

Iz Prijedloga Odluke i Prijedloga analize tržišta nije jasno da li je usluga odabira operatora obuhvaćena dimenzijom mjerodavnih tržišta i predloženih regulatornih obveza.

Naime u analizi mjerodavnog tržišta u dimenziji usluga i u predloženim regulatornim obvezama ne navodi se odabir operatora (osim u dijelu pristupa kratkom kodu za odabir operatora i vjerojatno omaškom na stranici 85. Prijedloga analize tržišta). Slijedom toga zaključujemo kako usluga odabira operatora nije obuhvaćena mjerodavnim tržištem niti predloženim regulatornim obvezama.

Međutim, na stranici 18. Prijedloga analize tržišta u napomeni 28. navodi se kako u Republici Hrvatskoj operatori nepokretnih mreža ne koriste uslugu odabira operatora (eng. Carrier selection), te da ukoliko se potražnja za navedenom uslugom pojavi, na istu je potrebno primijeniti jednake uvjete/pravila kao i na uslugu predodabira operatora.

S obzirom na kasnije u Prijedlogu analize tržišta definiranu dimenziju mjerodavnog tržišta i prijedloge regulatornih obveza smatramo kako je napomenu 28. na stranici 18. Prijedloga analize tržišta potrebno brisati.

U svakom slučaju smatramo netransparentnim i neprimjerenim da se moguće proširenje mjerodavnog tržišta navodi u napomenama u poglavljima koja se ne odnose na definiranje mjerodavnog tržišta niti na određivanje regulatornih obveza.

Obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže - poglavlje 8.1. Prijedloga analize tržišta

a) Eliminacija dvostrukog penaliziranja u slučaju podnošenja složenih zahtjeva

Tekst u Prijedlogu analize tržišta (str.60, t.2.)

HT je obvezan u standardnu ponudu ugraditi odredbu kojom se obvezuje isplatiti operatoru korisniku naknadu za svaki dan zakašnjenja u pružanju usluge iz točke 2. ove obveze na način da naknada za svaki dan zakašnjenja unutar prvih 10 dana zakašnjenja iznosi 100% mjesečne/fiksne naknade za tu veleprodajnu uslugu dok naknada za svaki sljedeći dan zakašnjenja iznosi 150% mjesečne/fiksne naknade za tu veleprodajnu uslugu.

Prijedlog:

Nakon gornje rečenice dodati sljedeće:

U slučaju kada je zahtjev za uslugu predodabira operatora podnesen zajedno sa zahtjevom za uslugu najma korisničke linije, primjenjuju se naknade za kašnjenje za uslugu najma korisničke linije.

Obrazloženje

Od uvođenja usluge najma korisničke linije 2011. godine, uslugu predodabira operatora operatori korisnici najčešće zahtijevaju zajedno s uslugom najma korisničke linije.

U takvim slučajevima, kada veleprodajni zahtjev obuhvaća dvije veleprodajne usluge od kojih je jedna veleprodajna usluga preduvjet za aktivaciju druge, kašnjenje s realizacijom jedne veleprodajne usluge nužno, s obzirom na povezanost istih, dovodi do kašnjenja i s realizacijom druge veleprodajne usluge. Stoga bi se primjena naknada za kašnjenje u realizaciji trebala primjenjivati samo na uslugu koja je „vodeća“ tj. na uslugu koju je nužno prvo aktivirati i koja je preduvjet za drugu uslugu u složenom veleprodajnom zahtjevu. Ovo iz razloga što do kašnjenja u realizaciji druge veleprodajne usluge nije došlo zbog razloga koji bi bio vezan za predmetnu veleprodajnu uslugu. U tom smislu, budući da zahtjev za uslugu predodabira operatora podnesen zajedno sa zahtjevom za uslugu najma korisničke linije efektivno predstavlja jedan veleprodajni zahtjev, nije primjereno niti opravdano dvostruko penaliziranje u slučaju kašnjenja s realizacijom predmetnog jednog veleprodajnog zahtjeva.

b) Osiguranje određene razine usluga vodova za međupovezivanje i usluge završavanja poziva (SLA)

Prijedlogom analize tržišta definirana je obveza HT-a da osigura određenu razinu usluge SLA za uslugu završavanja poziva i uslugu vodova za međupovezivanje.

Relevantnim analizama mjerodavnih veleprodajnih tržišta iznajmljenih vodova¹⁴ određeno je kako standardna ponuda za iznajmljene elektroničke komunikacijske vodove treba sadržavati sve vrste iznajmljenih vodova koji su sastavni dio tržišta, te da je stoga HT obavezan uvjete i cijene vezano uz vodove za međupovezivanje objaviti u svojoj standardnoj ponudi za iznajmljene elektroničke komunikacijske vodove. Navedenim analizama vodovi za međupovezivanje nisu više predmet standardne ponude za uslugu međupovezivanja.

Stoga pretpostavljamo kako su na stranici 63. u Poglavlju 8.1. Prijedloga analize tržišta omaškom ostale navedene odredbe koje se odnose na obvezu HT-a vezano uz iznajmljene elektroničke komunikacijske vodove.

¹⁴ Tržište veleprodajnih prijenosnih segmenata iznajmljenih vodova – nekonkurentne relacije (Klasa: UP/I-344-01/11-07/06, Urbroj: 376-11/IF-11-8 (DJ), od 22. studenog 2011. godine) i Tržište veleprodajnih zaključnih segmenata iznajmljenih vodova, bez obzira na tehnologiju korištenu za pružanje iznajmljenog ili namijenjenog kapaciteta (Klasa: UP/I-344-01/10-01/436, Urbroj: 376-11/IF-11-8 (DJ), od 30. studenog 2011. godine)

Prijedlog:

Slijedom navedenog, HT predlaže da se na stranici 63. Poglavlja 8.1. Prijedloga analize tržišta odlomci:

„Isto tako, HAKOM je zadržao HT-u obvezu osiguranja zajedničkog korištenja elektroničke komunikacijske infrastrukture i povezane opreme, pri čemu HAKOM smatra da je HT obvezan osigurati pristupne vodove na zahtjev operatora, koji omogućavaju pristup svakoj pristupnoj točki u mreži HT-a, u svrhu ostvarivanja međupovezivanja.

Nadalje, HT je obvezan osigurati određenu razinu usluge - SLA (eng. Service Level Agreements) za uslugu započinjanja (originacije) poziva i uslugu vodova za međupovezivanje, kao što su npr. omjer raspodjele prometa po operatorima za vrijeme kvara u mreži, rokovi uspostave usluge te vrijeme otklona kvarova.“

izmijene na način da glase:

„Isto tako, HAKOM je zadržao HT-u obvezu osiguranja zajedničkog korištenja elektroničke komunikacijske infrastrukture i povezane opreme u svrhu ostvarivanja međupovezivanja.

Nadalje, HT je obvezan osigurati određenu razinu usluge - SLA (eng. Service Level Agreements) za uslugu započinjanja (originacije) poziva, kao što su npr. omjer raspodjele prometa po operatorima za vrijeme kvara u mreži, rokovi uspostave usluge te vrijeme otklona kvarova.“

Obrazloženje:

U odnosu na pokazatelje razine usluge – SLA, smatramo kako je navedeno u poglavlju 7. „Upravljanje, rad i održavanje usluge“ Standardne ponude za usluge međupovezivanja Hrvatskog Telekom d.d. za operatore elektroničkih komunikacija ovlaštene za pružanje javne govorne usluge u Republici Hrvatskoj (dalje u tekstu: Standardna ponuda međupovezivanja) u skladu sa navedenim u Prijedlogu analize tržišta te da nije osnovano uvoditi dodatni SLA niti bilo kakve dodatne naknade kroz Prijedlog analize tržišta.

Obveza transparentnosti – Poglavlje 8.3. Prijedloga analize tržišta

a) Rok za ažuriranje standardne ponude međupovezivanja, te početak primjene izmijenjene standardne ponude međupovezivanja

Prijedlogom analize tržišta predlaže se obveza HT-u da u roku od 30 dana od stupanja na snagu odluke o određivanju operatora sa značajnom tržišnom snagom, čiji su sastavni dio regulatorne obveze, uskladi standardnu ponudu međupovezivanja s određenim regulatornim obvezama. Pri tome ne nalazimo da je Prijedlogom analize tržišta zasebno definiran rok za početak primjene usklađene standardne ponude međupovezivanja.

Prijedlog:

Predlažemo da se u Prijedlogu analize tržišta osim roka u kojem je HT obvezan objaviti izmijenjenu standardnu ponudu međupovezivanja sukladno određenim regulatornim obvezama, odredi i dodatni rok od kojeg će se izmijenjena standardna ponuda međupovezivanja početi primjenjivati.

Na taj način bi se ostavilo dovoljno vremena i HAKOM-u za provjeru objavljene izmijenjene standardne ponude međupovezivanja, te za možebitno dodatno usklađivanje teksta standardne ponude međupovezivanja ukoliko bi se u navedenom razdoblju zaključilo kako je to na temelju Prijedloga analize tržišta nužno, a što bi se sve provelo prije početka primjene izmijenjene standardne ponude međupovezivanja.

Podsjećamo kako je takav pristup već primijenjen u slučaju objave i primjene Standardne ponude HT-a za iznajmljene elektroničke komunikacijske vodove na temelju regulatornih obveza određenih relevantnim analizama mjerodavnih veleprodajnih tržišta iznajmljenih vodova.

Mišljenja smo kako se takav pristup u slučaju objave i primjene Standardne ponude HT-a za iznajmljene elektroničke komunikacijske vodove pokazao pozitivnim, te da bi se isto trebalo primijeniti i u slučaju izmjena ostalih standardnih ponuda, pa tako i u ovom slučaju.

Stoga predlažemo dodavanje sljedeće rečenice na stranici 73. u poglavlju 8.3. Prijedloga analize tržišta:

„HT je obvezan u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu odluke o određivanju operatora sa značajnom tržišnom snagom objaviti izmijenjenu standardnu ponudu međupovezivanja. Izmijenjena standardna ponuda povezivanja će se početi primjenjivati u roku od 30 dana od dana objave.“

Podredno ukoliko HAKOM smatra predugim predloženi rok od objave do početka primjene izmijenjene standardne ponude međupovezivanja isti se može skratiti, na primjer na 15 dana.

Također, predlažemo da se u konačnoj verziji analize tržišta početak primjene izmijenjene standardne ponude odredi za prvi dan u mjesecu, s tim da se pri tome vodi računa o tome da se HT-u omogući minimalno 30 dana za objavu izmijenjene standardne ponude od dana dostave odluke o određivanju operatora sa značajnom tržišnom snagom.

b) Objava cijena započinjanja (originacije) poziva u standardnoj ponudi

Slijedom navedenog u ključnim točkama vezano uz troškovni model odlomak na str. 74. Prijedloga analize tržišta koji glasi:

„Nakon izrade troškovnih modela te određivanja cijena usluge započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koja se pruža na fiksnoj lokaciji na temelju istih, HT je obvezan u Standardnu ponudu ugraditi troškovno usmjerene cijene koje će biti određene u zasebnom postupku. „

potrebno je izmijeniti na sljedeći način:

Nakon izrade troškovnih modela HAKOM-a „odozdo prema gore“, HAKOM će izvršiti usklađivanja i usporedbu sa troškovnim modelima HT-a „odozgo prema dolje“ propisanim u dokumentu „Naputci za računovodstveno odvajanje i troškovno računovodstvo“, te nakon toga pristupiti određivanju cijena usluge započinjanja (originacije) iz javnih komunikacijskih mreža koja se pruža na fiksnoj lokaciji na temelju istih. Temeljem prethodno navedenog i nakon postupka određivanja cijene operatori su obvezni u Standardne, ponude ugraditi troškovno usmjerene.

c) Izvješće o relevantnim pokazateljima učinkovitosti (KPI)

U Prijedlogu analize tržišta na stranici 75. navodi se kako HAKOM određuje HT-u obvezu da nastavi pratiti relevantne pokazatelje učinkovitosti te HAKOM-u dostavlja detaljna izvješća sa svim relevantnim pokazateljima učinkovitosti i to na tromjesečnoj razini, uz napomenu pod brojem 56 kako je prvo tromjesečno izvješće HT obvezan dostaviti u travnju 2010. godine.

Prijedlog:

Pretpostavljamo kako je navedena napomena pod brojem 56 omaškom ostala navedena u Prijedlogu analize tržišta, te stoga predlažemo brisanje iste.

Nadalje, na stranici 75. Prijedloga analize tržišta navodi se kako HAKOM smatra da izvješće o KPI vrijednostima mora sadržavati između ostalog i prosječno vrijeme uspostave voda za međupovezivanje i prosječno vrijeme otklona kvara voda za međupovezivanje.

Kao što smo već prethodno u komentaru na Poglavlje 8.1. Prijedloga analize tržišta u dijelu koji se odnosi na uslugu vodova za međupovezivanje naveli, relevantnim analizama mjerodavnih veleprodajnih tržišta iznajmljenih vodova određene su obveze HT-a u dijelu koji se odnosi na iznajmljene elektroničke komunikacijske vodove, uključujući i one vodove koji se koriste za uslugu međupovezivanja.

Prijedlog:

S obzirom da su relevantnim analizama mjerodavnih veleprodajnih tržišta iznajmljenih vodova detaljno određene regulatorne obveze HT-a po pitanju izvješća o KPI vrijednostima, a što obuhvaća i izvješća za vodove za međupovezivanje, smatramo kako nema potrebe, a niti osnove temeljem članka 56. stavka 3. ZEK-a isto još jednom određivati i Prijedlogom analize tržišta.

Stoga predlažemo brisanje sljedećih točaka na stranici 75. Prijedloga analize tržišta:

- prosječno vrijeme uspostave usluge voda za međupovezivanje
- prosječno vrijeme otklona kvara voda za međupovezivanje

d) Primjena Standardne ponude međupovezivanja

Standardna ponuda za usluge međupovezivanja odnosi se na usluge međupovezivanja koje HT nudi operatoru elektroničkih komunikacija koji ima opće ovlaštenje za obavljanje javne govorne usluge u elektroničkoj komunikacijskoj mreži kako bi se krajnjim korisnicima HT-a omogućilo međusobno komuniciranje ili komuniciranje s korisnicima usluga Operatora korisnika, ili pristup uslugama Operatora korisnika ili HT-a pri čemu usluge mogu pružati međusobno povezani operatori ili operatori koji imaju pristup mreži međusobno povezanih operatora.

Uvjeti definirani Standardnom ponudom (točke povezivanja, pristupni kapaciteti, uvjeti i dr.) definirani su dakle imajući u vidu međupovezivanje s operatorom koji ima vlastite korisnike i koji nudi široki spektar usluga osnovnih (originacija i terminacija) i dodatnih koje uključuju i pristup uslugama operatora. Dodatne usluge se ugovaraju kao dodatak na osnovne usluge a ne kao samostalne usluge bez osnovnih usluga. Tehnički i ostali uvjeti iz Standardne ponude su koncipirani uz pretpostavku da u međusobnom povezivanju dominiraju osnovne usluge međusobnog povezivanja (originacija i terminacija) tako da ju svakom trenutku zadovoljen uvjet da je promet prema 06x manji od osnovnih usluga originacije i terminacije.

Za davatelje isključivo usluga sa posebnom tarifom, s obzirom na njihovu različitost prema osnovnim uslugama iz Standardne ponude, na raspolaganju su adekvatni uvjeti za pristup mreži HT-a, koji su definirani u komercijalnim ponudama HT-a i to kroz model pristupa mreži, a ne kroz međupovezivanje jer isti nemaju vlastite korisnike i bave se drugom vrstom usluga te su i njihove potrebe drugačije.

Drugim riječima, ukoliko se operator/davatelj želi povezati s HT mrežom u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom tada se sukladno uvjetima za pružanje usluga s posebnom tarifom spaja s HT mrežom pod uvjetima koji su prilagođeni posebnostima usluge koja se pruža. Tako na primjer korištenjem pristupnih kapaciteta upravlja samo davatelj jer je on samostalno upravlja ponudom i potražnjom svojih usluga, procjenjuje koliki će biti promet prema njegovim uslugama i sukladno tome planira, naručuje i plaća kapacitete, posebno imajući u vidu profil prometa koji značajno varira i ima izražene vršne vrijednosti, te kao takav podliježe posebnom režimu upravljanja. Korištenje modela za međusobno povezivanje u svrhu pružanja usluga s posebnom tarifom bilo bi izrazito ne-ekonomično u smislu korištenja mrežnih resursa.

Ukoliko bi se pak davatelju dozvolilo da svoju isključivo jednu uslugu - uslugu s posebnom tarifom pruža kroz uvjete koji su predviđeni za razmjenu prometa između mreža (međusobno povezivanje) koje imaju širok spektar usluga i vlastite korisnike, tada bi se odgovornost za planiranje kapaciteta i trošak kapaciteta prebacio s davatelja usluge na davatelja pristupa koji ni na koji način ne može utjecati na parametre usluge.

Stoga je tekst standardne ponude potrebno nadopuniti na način da se jasno definira da operatori usluga s dodanom vrijednosti ne mogu tražiti međusobno povezivanje u svrhu pružanja usluga sa posebnom tarifom sa HT-om temeljem ove Standardne ponude na sljedeći način:

Predmet, opseg i ograničenja Standardne ponude

„Ova Standardna ponuda za usluge međupovezivanja odnosi se na usluge međupovezivanja koje Hrvatski Telekom d.d. Zagreb, Savska cesta 32 (dalje u tekstu: T-Com) nude operatoru elektroničkih komunikacija koji ima opće ovlaštenje za obavljanje javne govorne usluge u

elektroničkoj komunikacijskoj mreži (dalje u tekstu pod zajedničkim nazivom: Operator korisnik), kako bi se krajnjim korisnicima T-Coma omogućilo međusobno komuniciranje ili komuniciranje s korisnicima usluga Operatora korisnika, i pristup uslugama Operatora korisnika ili T-Coma, pri čemu usluge mogu pružati međusobno povezani operatori ili operatori koji imaju pristup mreži.

U svrhu otklanjanja nedoumica, za davatelje/operatore čiji se poslovni model temelji na pružanju usluga sa posebnom tarifom, s obzirom na njihovu različitost prema osnovnim uslugama iz Standardne ponude, nije moguće povezivanje davatelja/operatora temeljem ove Standardne ponude već su istima na raspolaganju adekvatni uvjeti za pristup mreži T-Coma, koji su definirani u komercijalnim ponudama T-Coma i to kroz model pristupa mreži.“

Podredno, u slučaju da navedeni prijedlog nije prihvatljiv nužno je da davatelj snosi odgovornost za planiranje, dimenzioniranje i narudžbu pristupnih kapaciteta te da snosi puni iznos troškova za:

- a) Priključenje pristupnog voda,
- b) Mjesečni najam pristupnog voda (IC vod),
- c) Aktivacija pristupne točke (port na centrali),
- d) Mjesečni najma pristupne točke (port na centrali).

U navedenom slučaju potrebno je, kako je prethodno navedeno, promijeniti odredbe Standardne ponude.

Obveza nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva -Poglavlje 8.4. Prijedloga analize tržišta

a) Određivanje cijene usluga započinjanja (originacije) poziva samo po trajanju poziva

Na stranici 79. Prijedloga analize tržišta navodi se kako HT drugim operatorima usluge započinjanja (originacije) poziva naplaćuje na dva načina. Iz navedenog u Prijedlogu analize tržišta može se zaključiti kako HAKOM pri tome misli na naplatu usluga započinjanja (originacije) poziva po pozivu i po trajanju.

Podsjećamo kako HT temeljem Važeće analize tržišta HT još od 1. siječnja 2010. godine usluge započinjanja (originacije) poziva ne naplaćuje naknada za uspostavu veze.

Stoga pretpostavljamo kako je dio teksta na stranici 79. Prijedloga analize tržišta koji se odnosi na naplatu usluga započinjanja (originacije) poziva po pozivu omaškom naveden, te stoga predlažemo da se isti izbriše.

Obveza računovodstvenog razdvajanja – Poglavlje 8.5. Prijedloga analize tržišta

a) Potreba definiranja rješenja na koje se HAKOM poziva u Prijedlogu analize tržišta

U poglavlju 8.5. na stranici 86. Prijedloga analize tržišta navodi se kako „*HAKOM zadržava HT-u regulatornu obvezu računovodstvenog razdvajanja prema kojoj je HT obvezan implementirati rješenje Vijeća HAKOM-a na način propisan u dokumentu „Naputci za računovodstveno odvajanje i troškovno računovodstvo“ za uslugu započinjanja (originacije) poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji, odnosno sva rješenja Vijeća HAKOM-a koja će biti donesena u zasebnom postupku, a kojima će se definirati način provedbe računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva.*“

S obzirom da iz navedenog nije sasvim jasno na što bi se navedena rješenja odnosila molimo detaljnije pojašnjenje na koja se sve rješenja misli.

b) Jasno definiranje prava HT-a naplatiti sve stvarne troškove nužne za pružanje usluge predodabira operatora

Tekst u Prijedlogu analize tržišta (str. 85., 2. i 3. odjeljak)

Nadalje, u vezi s ostalim naknadama za pružanje usluge predodabira operatora, a koje nisu vezane uz uslugu započinjanja (originacije) poziva u mreži HT-a, npr. implementacija koda odabira operatora, jednokratna naknada u svrhu implementacije CPS funkcionalnosti, jednokratna naknada za uspostavu CPS usluge po korisničkom telefonskom broju, HAKOM naglašava da će, sukladno regulatornoj obvezi koja je određena u ovom poglavlju, navedene naknade biti troškovno usmjerene u trenutku kada završi projekt koji je naveden gore u tekstu.

Slijedom navedenog, HAKOM određuje da će do tog trenutka nadzor cijena svih usluga vezanih uz pružanje usluge predodabira operatora, a koje se ne tiču usluge započinjanja (originacije) poziva u mreži HT-a, biti postavljen na način da cijene navedenih usluga koje HT nudi operatoru moraju biti razumne, opravdane i ne smiju predstavljati zapreku korištenja usluga odabira i predodabira operatora na tržištu.

Prijedlog:

U prvom odjeljku iza riječi „*jednokratna naknada za uspostavu CPS usluge po korisničkom telefonskom broju*“ dodati riječi „*administrativne naknade u slučaju zahtjeva odbijenih zbog razloga na strani operatora ili povučених заhtjeva*“.

Obrazloženje:

Neovisno o visokom stupnju automatizacije procesa zaprimanja zahtjeva kroz „B2B“ sučelje, potrebna je verifikacija svakog zahtjeva kroz sustav ručne provjere dostavljene dokumentacije. Provjera se sastoji u „otvaranju“ svakog zahtjeva radi provjere i kontrole da li

su dostavljeni svi potrebni dokumenti, da li su dokumenti dostavljeni na važećim formularima, da li se na izjavi nalaze potrebne suglasnosti itd. Kod zahtjeva koji uspješno prođu fazu verifikacije (prihvaćeni zahtjevi) dolazi do realizacije a troškovi administrativne obrade uključeni su u cijenu veleprodajne usluge. Kod zahtjeva koji nisu prošli fazu verifikacije dolazi do odbijanja a stvarne troškove administrativne obrade za takve zahtjeve HT do sada nije bio u mogućnosti naplatiti, pa niti u slučajevima kada su zahtjevi odbijeni isključivo zbog „greške“ na strani operatora korisnika. Isto vrijedi i za situaciju gdje operator, nakon što je zahtjev već obrađen i prihvaćen, traži storniranje odnosno povlačenje zahtjeva.

Ovakva situacija dovodi do nepotrebnog trošenja resursa HT-a i ne motivira operatore da više pažnje posvete kvaliteti dostavljene dokumentacije. Dapače, operatori na ovaj način imaju mogućnost zanemariti provjeru ispravnosti dokumentacije na svojoj strani, te prepustiti HT-u da obavlja kontrolu koja bi trebala biti provedena s njihove strane. Ovo može biti način poslovanja pojedinog operatora, međutim, HT ne bi smio biti primoran snositi time uzrokovane troškove.

HT-u se Prijedlogom analize tržišta predlaže odrediti obveza troškovne usmjerenosti cijena. Ova obveza znači pravo HT-a naplatiti operatorima korisnicima troškove pružanja veleprodajnih usluga te ujedno obvezu pritom naplatiti samo one troškove koji su nužni za pružanje usluge. Budući da je administrativna obrada i odbijanje zahtjeva zbog razloga koji su na strani operatora (npr. nedostavljanje izjave krajnjeg korisnika, dostavljanje izjave bez supotpisa operatora korisnika, dostavljanje izjave sa supotpisom „pogrešnog“ operatora itd.) zapravo proces verifikacije zahtjeva operatora koji je već trebao biti obavljen na strani operatora, time nema opravdanja za snošenje ovog troška od strane HT-a. Pritom, s obzirom da se Prijedlogom analize predlaže definirati da će HAKOM redovno provjeravati usklađenost cijena usluga vezanih uz pružanje usluge predodabira operatora s regulatornim obvezama, time HAKOM može i treba biti taj koji će u konačnici potvrditi koliki je konkretni iznos troška za spomenutu administrativnu obradu.

Hrvatski Telekom d.d.